

Významné andragogické osobnosti v historii i v současnosti

Marcela Křížková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela Křížková**
Osobní číslo: **H160420**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Významné andragogické osobnosti v historii i v současnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti andragogických osobností historie i současnosti a jejich významu pro vznik vědního oboru andragogika.
Příprava metodiky výzkumné části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů a textové analýzy.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-0139-7.

BENEŠ, Milan. Andragogika. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.

PRŮCHA, Jan. Andragogický výzkum. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5232-7.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETESKA. Andragogický slovník. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. Základy andragogiky. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: 19. prosince 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 19. prosince 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně
1.3.2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o významných andragogických osobnostech v historii i v současnosti. Andragogická věda představuje člověka jako tvora určeného ke zdokonalování. Významnější z těch, kteří pojali tuto myšlenku za svou, jsou hlavními aktéry této práce, osobnosti identifikující potřebu člověka myslet, učit se a vzdělávat se jako důležitý aspekt životaschopnosti jakékoli společnosti. Práce popisuje, jaké společenské podněty vedly ke vzniku jejich myšlenek. Nahlédnutí do hluboké historie společenského vývoje lidstva zachycuje pomalé, ale jisté krůčky odklonu od nesporně významných a uznávaných věd jako je filozofie a pedagogika ve vztahu k andragogice. Zároveň ale přiznává mezioborové vztahy k pedagogice, psychologii, sociologii, ekonomii, kulturologii, antropologii atd. Práce zachycuje významné osobnosti a jejich názory charakterizující pojem učení jako celoživotní proces až do současnosti. Potvrzuje význam andragogického myšlení v současnosti, kdy komplexnost osobnosti určuje kvalifikaci a kompetenci nepostradatelnou pro osobnostní a společenský rozvoj.

Klíčová slova:

andragogika, výchova, osobnost, andragogické myšlení, vzdělávání dospělých

ABSTRACT

Bachelor's thesis aims to present different ideas and theories of both historical and contemporary scientists in the field of Adult Education. The idea of Adult Education is to create a place for the personal development of every human being. The thesis focuses on the scientists, who represent the thought, and tends to describe their social and cultural background. A preview to the social history of Adult Education captures the slow process of a formal deflection from other humanities, such as Philosophy and Education, but admits its relation to Psychology, Sociology, Economics, Anthropology, etc. The thesis emphasizes the significance of Adult Education in contemporary society, in which the ability of personal development becomes the most determining value.

Keywords:

andragogy, education, personality, andragogical thinking, adult education

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení bakalářské práce, vstřícný a trpělivý přístup a pomoc při oslovování účastníků výzkumu. PhDr. Ivě Staňkové za cenné rady a připomínky při zpracování praktické části.

Velké poděkování patří všem participantům výzkumu za ochotu zúčastnit se výzkumu a vstřícnou spolupráci.

„Svoboda bez vzdělání je nebezpečná. Vzdělání bez svobody je zbytečné.“

(J. F. Kennedy)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	13
1.1 STAV VÝZKUMU V LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ	13
1.2 VZTAH TÉMATU K OBORU ANDRAGOGIKA	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	15
2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI A JEJICH VZTAH K VÝZNAMNÝM ANDRAGOGICKÝM OSOBNOSTEM.....	18
2.1 CESTA OD FILOZOFIE K DIDAKTICE.....	18
2.2 STŘEDOVĚK.....	20
2.3 NOVOVĚK – PRVNÍ OSOBNOSTI VÝCHOVY DOSPĚLÝCH.....	21
3 SOUČASNOST	25
3.1 NÁZEV ANDRAGOGIKA	25
3.2 CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU VZNIKU ANDRAGOGIKY	26
Evropa, Amerika po 2. světové válce.....	27
Československo	28
3.3 SOUČASNÉ ANDRAGOGICKÉ OSOBNOSTI.....	29
Současná andragogická pracoviště v České a Slovenské republice	36
Svět.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 ÚVOD	43
4.1 POZADÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	43
4.2 CÍL VÝZKUMU	44
5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	46
5.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR	46
5.2 SBĚR DAT	47
5.3 ANALÝZA DAT.....	49
6 VÝSLEDKY ANALÝZY DAT.....	51
6.1 ANDRAGOGICKÁ CELEBRITA	51
6.2 VĚDOMÁ NEVĚDOMOST.....	53
6.3 MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ	57
6.4 ANDRAGOGIKA DNES	60
6.5 PROPAGACE ZNAMENÁ POVĚDOMÍ	63
6.6 PARADIGMATICKÝ MODEL.....	68
7 INTERPRETACE DAT, SHRUTÍ VÝZKUMU	69

8 DISKUZE	74
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	77
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	79
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	80
SEZNAM OBRÁZKŮ	81
SEZNAM TABULEK.....	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je přehled významných andragogických osobností v historii i v současnosti. Účelem této práce je prohloubení znalostí a poznatků v kontextu historicko-sociálně-ekonomického vývoje civilizované společnosti. Zájem o tuto problematiku souvisí s potřebou schopnosti člověka naučit se reagovat na společenské změny v životě. Má nedocenitelný význam v současné nutnosti získat osobní autonomii a schopnost obstat ve společnosti.

Cílem teoretické části je poukázat na důležitost znalosti historického vývoje celoživotního vzdělávání. Bez přehledu o významných andragogických osobnostech v historii i v současnosti není průnik do problematiky oboru možný. Pokusili jsme se vytvořit souvislý chronologický záznam andragogických osobností z historie i současnosti. Snažili jsme se poukázat na podněty ve společnosti, které se staly inspirujícími pro výrazné osobnosti oboru.

V první kapitole se zabýváme stavem výzkumu vztahujícímu se k danému tématu, k oboru andragogika. Charakterizujeme osobnost andragoga a zamýšlíme se nad jeho funkcí a kompetencemi. Dále se zabýváme terminologií a základními pojmy objasňujícími danou problematiku. Druhá kapitola představuje předvědecké stádium andragogiky. Kapitola zachycuje události období starověku, středověku a novověku. Zde jsme se zaměřili na klíčové postavy, které se staly inspirací současných osobností oboru celoživotního vzdělávání. Ve třetí kapitole se věnujeme poválečnému vývoji, tedy poměrně nedávnou historií, jdoucí až k současnosti. Zároveň je to obdobím, kdy se andragogické osobnosti svými teoriemi zasadily o status andragogiky jako samostatné vědy. Představujeme současné významné osobnosti a jejich působiště, kde k vývoji souvisejícímu se vzděláváním dospělých dochází. Problematika vývoje andragogického myšlení není na domácí půdě dosud kompletně zpracována, proto se za pomoci dostupných zdrojů pokoušíme popsat a sjednotit přínos myšlenek andragogů napříč historií.

Předmětem empirické části je získat názory a myšlenkové tendence současných andragogických osobností na stav studijního a vědního oboru andragogika. Zjišťujeme, jak současné osobnosti vnímají povědomí o oboru andragogika mezi širší veřejností. Zabýváme se subjektivními postoji informantů. Kvalitativně orientovaný výzkum bere v úvahu existenci více realit a určitý subjektivní aspekt odpovědí. Přesto se pokusíme

získané výpovědi zpracovat a identifikovat možný přínos rozšíření povědomí o andragogice do řad široké veřejnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

V rámci teoretického ukotvení práce jsme se zaměřili na studium literatury jako teoretického východiska práce. Chceme zachytit smýšlení historických osobností, jejichž výsledkem je současný stav studijního a vědního oboru andragogika. Navzdory současné expanzi oboru není přehled významných andragogických osobností v české literatuře komplexně zpracován v jedné publikaci. Výběr použité literatury jsme proto zcela podřídili dosažení daného cíle.

1.1 Stav výzkumu v literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné

Domácí literatura

V domácí literatuře se v oblasti systematického popisu historických a současných představitelů andragogiky věnuje publikace *Přehled andragogiky* od Jaroslava Vetešky. Autor si dal za cíl shrnutí poznatků o vzniku a vývoji andragogiky. Veteška představuje dějiny andragogiky jako základní andragogickou disciplínu. Potvrzuje, že díla a názory teoretiků významně přispívají k rozvoji andragogiky (Veteška, 2016). Za důležitou publikaci, a pro tuto práci stěžejní, lze považovat *Kapitoly z dějin andragogiky* Kamila Škody. Sám autor považuje tuto skripta, vydaná pro potřeby filozofické fakulty Univerzity Karlovy, za důvod k hlubšímu zájmu o andragogickou disciplínu (Škoda, 1996, s. 5). Tereza Vacínová podává podrobně zpracovanou tematiku historických osobností a jejich paradigmat v publikaci *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského* (Vacínová, 2009). Andragogické osobnosti okrajově zmiňuje ve svém díle *Didaktika dospělých* Lucie Zormanová (Zormanová, 2017). Přehled o významných osobnostech v historickém kontextu podává Zdeněk Palán ve své knize *Základy andragogiky*. Autor zároveň nepředpokládá komplexnost záběru z důvodu nedostatečného prozkoumání historie andragogiky (Palán, 2008, s. 8). Charakteristiky významných osobností jsme získali také v publikaci Milana Beneše *Andragogika* (Beneš, 2014).

Zahraniční:

Vzhledem k omezenému počtu dostupných zahraničních zdrojů věnovaných dané problematice jsme čerpali ze sborníku vydávaného Katedrou andragogiky Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě *Acta Andragogica* 6.

Cizojazyčná:

Mezi často citované autory v českých odborných publikacích patří Peter Jarvis, např. *International Dictionary of Adult and Continuing Education*¹. Jde o dílo zaměřené na vzdělávání dospělých (Veteška 2016, s. 261). Dalším významným dílem v oblasti vzdělávání dospělých považujeme publikaci Malcolma Sheperda Knowlese *The modern practice of adult education*², publikace z roku 1970, která vymezuje rozdíly mezi andragogikou a pedagogikou.

1.2 Vztah tématu k oboru Andragogika

Práce na zvoleném tématu znamená proniknutí do vývoje vzdělávání dospělých a andragogického myšlení. Jde o součást jedné z teoretických disciplín obecné – systematické andragogiky. „*Systematická andragogika vytváří koncepce a představy o základních jevech, procesech a činitelích andragogiky*“ (Beneš, 2014, s. 53). Formování studijního a vědního oboru andragogika je neodmyslitelně spjat s nejprve nesmělými myšlenkami o vzdělávání dospělých filozofických a pedagogických osobností. V publikaci *Základy andragogiky* autoři charakterizují andragoga 19. století jako „*cestovního zástupce ve věcech vzdělávání*“ (Palán, 2008). Jeho úkolem je snaha o zprostředkování vědomostí dospělým ze všech oblastí života formou osvěty. Přesun vzdělávacích akcí do kamenných domů, rozumějme do knihoven, škol a spolků, předznamenává vývoj v profesionála v oboru a didaktice dospělých. Andragog coby vzdělavatel rozšiřuje své kompetence, zabývá se činnostmi metodickými, manažerskými a marketingovými (Palán, Langer, 2008, s. 117–126). K pozdější etablovanosti oboru andragogika mezi samostatné vědní obory dochází zveřejňováním, publikováním a odkrýváním poznatků z děl významných osobností, kteří s pojmy jako vzdělávání, dospělý, výchova atd. pracovali. Lze tedy konstatovat souvislost mezi historickými a současnými osobnostmi, jejich myšlenkovými tendencemi, jejich vzdělávacími činnostmi a kompetencemi v oboru andragogika. Palán a Langer ve své publikaci vymezují současného andragoga jako vysokoškolsky vzdělaného profesionála s kulturně-politicko-hospodářským přehledem. Jedince vysokých morálních a

¹ (překlad vlastní) Mezinárodní slovník dospělého a dalšího vzdělávání (Jarvis, 1990)

² (překlad vlastní) Moderní praxe vzdělávání dospělých (Knowles, 1970)

osobnostních kvalit, praktických zkušeností, rychle se přizpůsobujícího společenským změnám (Palán, Langer, 2008, s. 119).

1.3 K základním pojmům

Bez znalosti terminologie nelze danou problematiku správně pochopit. Podstatná část pojmů se do andragogiky transformovala z jiných vědních disciplín, jako je filozofie a pedagogika. Je nutné si vymezení základní terminologie oboru pomocí andragogických osobností osvojit tak, abychom ji správně používali a chápali. V některých případech může být význam pojmu z ontogenetického hlediska odlišný.

Andragogika

Andragogika je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání dospělých. Existují rozdílné koncepce andragogiky. V našem pojetí je andragogika specifická součást věd o výchově, vzdělání a vyučování (Beneš, 2014, s. 14). V své další publikaci *Úvod do andragogiky* Milan Beneš uvádí, že se andragogika orientuje na pomoc při řešení životních problémů, zároveň uspokojuje vzdělávací potřeby dospělého jedince (Beneš, 1997, s. 8).

Andragog

Beneš představuje andragoga jako univerzálního didaktika, tzn., měl by disponovat schopností zpracovat, realizovat a evaluovat vzdělávací program. Zároveň za podstatnou část andragogické práce považuje posouzení zájmu a schopností vzdělávajících se jednotlivců a skupin (Beneš, 1997, s. 24–25).

Andragogická teorie

Andragogická teorie dle Palána a Vetešky zachycuje celou lidskou civilizaci, její tradice, zvyky, hodnoty (...). Soustředí se na potřeby vzdělávání v daném historicko-společenském období. Vytvářené teorie zasahují do různých disciplín a pomáhají měnit edukační realitu dospělých. Hlavním motivem současného andragogického myšlení je efektivní řešení problémů jedince (Palán, Veteška, 2012, s. 32).

Pedagogika

Dalším pojmem souvisejícím s daným tématem je pedagogika. Průcha a Veteška ji vymezují ve dvou významech:

1. Věda, která zkoumá jevy a procesy vzdělávání ve všech oblastech života společnosti. Neomezuje se pouze vzdělávání ve školských institucích a jen na populaci dětí a mládeže. V současnosti je pedagogika rozvětvena do více než dvaceti disciplín.
2. Pedagogika je zároveň obor studia na středních, vyšších a vysokých školách, je také součástí studia andragogiky na vysokých a vyšších odborných školách (Průcha, Veteška, 2012, s. 198). Z výkladu je zřejmé časové hledisko vzdělávající se cílové skupiny. Pro porovnání uvádíme starší vymezení filozofa Jana Patočky, že pedagogika vzniká tam, kde proces výchovy přestává být neuvědoměným (Patočka, 1997, s. 18).

Filozofie

Filozofii vymezuje Palán, Langer takto: zkoumá primární vztahy mezi člověkem a světem, člověkem a přírodou, ontologií (bytím) a gnoseologií (poznáváním), za její součást lze považovat i etiku a estetiku (Palán, Langer, 2008, s. 47).

Osobnost

Pojem osobnost je definován jako komplexní a relativně stabilní systém psychických a tělesných vlastností jednotlivce, který funguje jako celek a projevuje se v reakcích na různé podněty a situace a v interakci s jinými subjekty (Průcha, Veteška, 2011, s. 188).

Dospělost

Status dospělosti Průcha a Veteška v *Andragogickém slovníku* definují z právního hlediska osmnáctiletou hranicí. Z psychologického a biologického hlediska jde o období vrcholu zrání jedince. Dospělost považují za období životní stabilizace (Průcha, Veteška, 2012, s. 79).

Výchova

Další pojem výchova Zormanová definuje následovně: „*Výchova je cílevědomý a záměrný proces, který umožňuje změnu a rozvoj jedince v souladu s jeho potřebami, individuálními*

dispozicemi, sociálními vztahy“ (Zormanová, 2016, s. 84). Definice Průchy a Vetešky zdůrazňuje širší pojetí výchovy a také, že může být uskutečňována prostřednictvím bezděčného učení na základě životních zkušeností (Průcha, Veteška, 2012, s. 264). Opět uvádíme starší vymezení Jana Patočky: „Výchova je kulturní proces, který se odbývá v přírodním rámci žádný živočišný organismus nevychází z rukou přírody zcela hotov, přes podivuhodné zjevy instinktu. Jsou zde dva pochody, kterým nic živočišného neuniká, zrání a učení. Zrání tvoří obecný rámec každého procesu učení; děje se automaticky bez našeho přičinění, zatímco učení spočívá na individuální zkušenosti a zvyku“ (Patočka, 1997, s. 22).

Vzdělání

Pro vysvětlení pojmu vzdělání uvádíme vymezení Milana Beneše „*Vzdělání obsahuje určitý moment antiutilitarismu, kritické distance, nároku na seberealizaci a reflexní postoje. Diskuze o vzdělání je tedy vždy i diskuzí s filozofickým rozměrem“ (Beneš, 2002, s. 8). V Benešově definici je zřejmý filozofický základ vědního oboru andragogika.*

Vzdělávání dospělých

Slovní spojení vzdělávání dospělých lze pokládat za synonymum pojmu andragogika. Palán a Veteška ve svém *Andragogickém slovníku* doplňují:

- jde o vzdělávací proces, realizovaný dospělými formou formálního i neformálního vzdělávání,
- jako součást vzdělávacího systému zahrnující celoživotní vzdělávání,
- jako pojem vystihující změny ve vzdělávání v praxi od šedesátých let minulého století (Palán, Veteška, 2012, s. 275).

2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI A JEJICH VZTAH K VÝZNAMNÝM ANDRAGOGICKÝM OSOBNOSTEM

Historický vývoj andragogického myšlení je neoddělitelnou součástí vývoje lidstva od antického Řecka. První filozofické úvahy o touze člověka poznat věci a jevy okolního světa představují zárodky vědního a studijního oboru andragogiky. Osobnosti propagující ideu celoživotního vzdělávání lze identifikovat ve všech etapách historického vývoje. Adaptaci myšlenek bohužel nelze považovat za lineární, upadaly do zapomnění a náhle byly znovu nalezeny. Veteška konstatuje, že andragogika není univerzální vědou. U jednotlivých osobností rozlišuje teorie vznikající na základě geopolitických a kulturních aspektů. Za klíčové období považuje konec 19. století. Proces proměny feudální společnosti na společnost občanskou znamenala rozvoj vzdělanosti, model založený na teorii, empirii a praxi. Společenské změny zapříčinily vznik řady samostatných vědních disciplín, na jejichž základě byla koncipována novodobá andragogika (Veteška, 2016, s. 17–18).

2.1 Cesta od filozofie k didaktice

V této kapitole hledáme první andragogické myšlenky z pera antických filozofů. Antické území starověkého Řecka a Říma disponovalo vyspělostí především v oblasti filozofie, umění, politiky a vědy. Antické období se stalo mekkou a zároveň inspirací celé západní kultury. Vrcholné období antiky nerasmázatelně poznamenala jména řeckých filozofů: Sókrata, Platóna, Aristotela. Zormanová definuje myšlenkovou tendenci antiky pojmem označujícím ideál výchovy – *kalokaghatia*³, který v širším smyslu zdůrazňoval harmonii tělesné a duševní krásy (Zormanová, 2017, s. 13).

³ *kalokaghatia* – z řečtiny

Sókratés – antický myslitel a filozof (469 před n. l – 399 před n. l) je považován za autora nejstarší a nejznámější metody rozvoje kritického myšlení – tzv. sokratovská metoda. Ivan Turek ji popisuje jako metodu dialogu, jehož podmínkou je nalezení pravdy. Sókrates používal techniku otázek po původu spravedlnosti, smyslu života, morálky atd. – *elenchus*⁴, směřující k logické argumentaci. Nutil svými otázkami svého dospělého společníka nebo společníky domýšlet důsledky jejich jednání, uvažovat o možnostech, dívat se na problém z různých stran... Rozhovory se odehrávaly na ulici. Dialog se vždy snažil udržet na patřičné úrovni, včetně průběžného shrnutí diskutované látky. Nikdy ale neučinil definitivní závěr, protože současná pravda je jenom současná (Turek, 2008, s. 258–259). Lze tedy konstatovat, že účastníky řízeného dialogu tvořily náhodně složené skupiny lidí bez rozdílu věku a společenského postavení.

Platón byl Sókratův žák, v jehož díle zaznamenáváme první systematické základy pedagogické teorie. Vacínová ve své knize popisuje tehdejší politicky neklidnou dobu a Platóna hledajícího spravedlivou a stabilní společnost (Vacínová, 2009, s. 22). Založil první vysokou školu v Evropě, Akademii určenou pro nadané dospělé. Ideální společnost Platón popisuje ve svém díle *Ústava (Politétia)* jako společnost rozdělenou do tří společenských vrstev. Pro dokreslení rozdílu mezi nevzdělanými a vzdělanými použil *podobenství o jeskyni*. Popisuje cestu člověka od nevědomí, k poznání, vedoucímu k nalezení ideje dobra a pravdy. Platón ústy Sókrata říká: „*Vždyť výchova a řádné udržované vzdělání vytvářejí zdatné povahy a zase řádné povahy, když takového vzdělávání přijímají, se stávají lepšími, než byly...*“ (Platón, 1993, s. 179). Druhé stěžejní Platónovo dílo *Zákony (Nónoi)* je věnováno myšlence výchovy všem vrstvám lidu od útlého věku až do stáří (Vacínová, 2009, s. 22–25). Platón představuje požadavek vzdělání na vládnoucí společenskou vrstvu v ideálním státě.

Aristoteles – Platónův žák, jehož tvorbou, jak konstatuje Vacínová, bylo dosaženo vrcholu lidského poznání antické éry. Tento středověký myslitel přispívá do didaktiky založením filozofické vysoké školy zvané Lykeion, pracující téměř v současném duchu vzdělávání, a to spojením tematické výuky a vědeckého výzkumu. Jeho bohaté dílo z oboru teorie poznání, politiky, logiky, etiky a přírodovědy se stalo základem několika vědních oborů (Vacínová, 2009, s. 25–30).

⁴ *Elenchus* – z řečtiny, označuje Sókratovu metodu dialogu (Turek, 2008, s. 258–259).

Marcus Fabius Quintilianus – starověký římský řečník a učitel rétoriky charakterizuje ideálního Římana jako vzdělaného, morálně bezúhonného řečníka znalého hlavně v oblasti literatury, dějin a práva. Své teoretické úvahy předkládá v díle *O výchově řečníka*, které je považováno za první ucelený didaktický text (Zormanová, 2017, s. 13).

Vzhledem k vyspělosti a pokrokovosti antického období nelze považovat výčet uvedených osobností za úplný. Přesto na základě aktivit a poznatků z děl uvedených filozofů zcela jasně identifikujeme základní andragogické pojmy, např. vzdělání, dospělý, výchova. Antická etapa vývoje lidstva představuje světu myšlenku, že touha po poznání je základem vzdělání a vzdělání je cesta ke svobodě. Antickými mysliteli se zřejmě inspiroval J. F. Kennedy, který prohlásil: „*Svoboda bez vzdělání je nebezpečná. Vzdělání bez svobody je zbytečné.*“

2.2 Středověk

Situaci ve středověké Evropě ovlivňuje křesťanská ideologie. Nadpřirozený svět má znamenat vysvobození z neutěšených životních poměrů. Křesťanství se velmi rychle rozšířilo po Evropě a stalo se státním náboženstvím většiny evropských zemí. Prvotní křesťanské ideály byly zneužity. Církev se brzy stala nejvýznamnější institucí v evropských státech a prostředkem k upevnování moci. Vzhledem k rozvoji církevních škol světské vzdělávání zaznamenává útlum (Vacínová, 2009, s. 63–71). Vzdělávání reprezentované např. sv. Augustinem⁵, Anselmem z Canterbury⁶ znamenalo potlačení individuality jedince (Palán, Langer, 2008, s. 10). V díle Tomáše Akvinského (1225–1274), představitele scholastiky⁷, zaznamenáváme snahu o spojení víry a rozumu. (Zormanová, 2017, s. 14). Akvinský pracoval s myšlenkou, že filozofie je služkou víry. Uvědomoval si význam učení a vyučování. Pro pedagogické myšlení poprvé oddělil proces výuky a výchovy. Renesanční Evropa se vrací k antickým ideálům, rozvoj vzdělanosti, zájem o přírodní vědy, kulturu a umění je podložen vznikajícími univerzitami v celé

⁵ Sv. Augustin (354–430) založil systematickou náboženskou výchovu, dle níž se člověk orientoval na posmrtný život. Život světský znamenal pouze přestupní stanici (Palán, Langer, 2008, s. 10).

⁶ Anselmem z Canterbury (1033–1109) považoval rozum pouze jako prostředek k pochopení víry (Palán, Langer, 2008, s. 10).

⁷ Scholastika – hlavní směr filozofického myšlení, jehož východiskem je, že křesťanské víře se lze naučit (Palán, Langer, 2008, s. 10).

Evropě (Vacínová, 2009, s. 104–110). Renesanční ideály reprezentují především představitelé přírodních věd, např. Mikuláš Koperník, Galileo Galilei, Jan Kepler, humanista Erasmus Rotterdamský, spisovatel Giordano Bruno, filozof Francis Bacon. Středověcí vzdělanci věří, že vzdělání může odstranit zlo, a doufají v možnost oživení „svobodného člověka“ (Palán, Langer, 2008, 11–12). Plnohodnotné andragogické myšlení v této historické etapě nezaznamenáváme. Přesto lze nalézt touhu vysvětlovat nové objevy a s nimi související změny rozumovými prostředky. Středověk tvoří důležitý článek ve vývoji vzdělávání dospělých a můžeme konstatovat, že je důležitou inspirací budoucích andragogických osobností.

2.3 Novověk – první osobnosti výchovy dospělých

Počátky andragogického myšlení zaznamenáváme v díle filozofa a pedagoga Jana Ámose Komenského. Jako první vyslovil myšlenku celoživotního učení bez diskriminace. Kamil Škoda se ve svém díle *Kapitoly z dějin andragogiky* životem se odkazem JAK zabývá velmi podrobně. Autor vyzdvihuje propracovanost, vědeckou originalitu Komenského díla, které je zároveň autobiografickým záznamem jeho pedagogické dráhy. Jeho pokrokové didaktické i systémové názory jsou realizovány až v moderní době (Škoda, 1996, s. 7–34). Komenský ve svém díle *Všeobecná rozprava o nápravě věcí lidských* ve čtvrté části věnované vševýchově definuje pojem *pampaedie*⁸ – vševýchova – také takto: „První, čeho si přejeme; jest, aby tak plně a k plnému lidství mohl býti vzděláván ne jeden nějaký člověk neb několik jich nebo mnoho, nýbrž všichni lidé vespolek i každý zvlášť, mladí i staří, bohatí i chudí, urození i neurození, mužové i ženy, zkrátka každý, komu se dostalo údělem, narodit se člověkem“ (Komenský, 1948, s. 22). Při nápravě společnosti mělo hrát hlavní roli vzdělání. Komenský přímo uvádí příklad výhody všeškolství – tedy zajištění vzdělání celému lidskému pokolení po celý život. „Bude tedy snadné dosáhnout, aby se celý život stal školou. Jen dá-li se každému věku konat to, k čemu je způsobilý, celý život bude hned mít, čemu se učit, co konat, v čem prospívat a odkud sbírat ovoce života“ (Komenský, 1948, s. 75).

⁸ z latiny

Další vývoj andragogických tendencí zásadně ovlivňuje postupující pokrok ve vědě, společenské a sociální změny. Požadavkem osvícenecké společnosti se stává komplexně rozvinutý jedinec, zde již zaznamenáváme uchopitelné andragogické myšlenky v tehdejší společnosti. Škoda uvádí řadu významných představitelů té doby vyjadřujících se k potřebě všeobecné vzdělanosti např: francouzský racionalista René Descartes⁹, anglický myslitel John Locke¹⁰, francouzský spisovatel Voltaire¹¹, francouzský pedagog Jean-Jacques Rousseau¹² (Škoda, 1996, s. 25–29). V odkazech uvedených osobností je zřejmý respekt k hodnotám svobodného člověka. Lze tedy konstatovat nevyhnutelný průnik a požadavek dostupnosti vzdělání do celé tehdejší společnosti, a to institucionálního i neinstitucionálního charakteru.

Po Komenském považujeme za vlivnou osobnost dánského filozofa, učitele, politika Nikolaje Frederika Severina Grundtviga (1783–1872). Zasloužil se o vznik lidových vysokých škol, usiloval o vzdělání dostupné všem dospělým bez diskriminace. Přes prokázaný pokrok ve vzdělávání dospělých nelze podle Palána ještě hovořit o andragogice. Kromě Komenského všichni teoretici vycházejí z předpokladu, že se dospělí učí stejně jako děti. První publikaci s názvem *Dějiny vzniku a vývoje škol pro dospělé*, zabývající se výhradně vzděláváním dospělých, vydává v roce 1816 Thomas Pole. Následuje spis J. H. Hudsona *Historie vzdělávání dospělých*. V druhé polovině 19. stol. doprovází průmyslový rozvoj aktivní pracující. Společnost svůj zájem soustřeďuje na vzdělávající odbory a politické strany. Vydávají se časopisy, vznikají dělnické spolky, zájmové spolky, národnostní aktivity předznamenávající nové uspořádání světa. Významnou roli ve vzdělanosti dospělých sehrály také univerzitní extenze¹³ (Palán, Langer 2008, str. 17–18).

Společensko-průmyslový vývoj ovlivňuje celý moderní svět: Ameriku, Evropu. Přestože české země jsou stále součástí Rakouska-Uherska zaznamenáváme v úsilí o realizaci reforem vzdělávací soustavy česká jména, např. K. H. Borovský, František Palacký...

⁹ René Descartes (1596–1650) – přispěl k rozvoji vzdělanosti, tím, že poukázal na to, že rozumové vlohy jedince určuje vzdělání, ne jeho původ (Škoda, 1996, s. 25–29).

¹⁰ John Locke (1632–1704) obhajoval přirozené občanské svobody, ovlivnil filozofické, státoprávní a pedagogické myšlení, představitel empirismu (Škoda, 1996, s. 25–29).

¹¹ Voltaire (1694–1778) filozof, spisovatel kritického ducha, vyznávajícího svobodu, zastánce tolerance (Škoda, 1996, s. 25–29).

¹² Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) – humanista, zdůrazňuje požadavek přirozenosti ve výchově (Škoda, 1996, s. 25–29).

¹³ Univerzitní extenze – propagující vzdělávací akce pro širokou veřejnost na univerzitách (Palán, Langer, 2008, s. 18).

Škoda zachycuje pokusy o tvorbu teorie vzdělávání dospělých v českých zemích jako reakci na revoluční rok 1848. Stejně jako v jiných evropských zemích byli průkopníky výchovy a vzdělávání dospělých představitelé vědecké, umělecké, spisovatelské obce. Touha lidu po vzdělávání vedla k masovému rozvoji spolků, organizací, výstav vyznávající české hodnoty. Důležité posláním plní měsíčník *Osvěta*, založený Václavem Vlčkem roku 1871, Masarykova Dělnická akademie¹⁴ aj. Uvedené aktivity a měnící se nálady ve společnosti vyvolaly diferenciaci nejen československého národa v monarchii (Škoda, 1996, s. 45–56).

Po první světové válce se objevily první ucelené teoretické představy o vzdělávání dospělých. Podnětem byla nutnost reagovat na potřeby rozvíjejícího se pracovního trhu. K nejvýznamnějším představitelům pragmatické pedagogiky patří John Dewey (1859–1952). Přispěl k rozpracování teorie výchovy a vzdělávání dospělých, především v díle *Demokracie a výchova* v roce 1916. Klade důraz na soulad zkušeností získaných ve škole a mimo školu. Americký psycholog Edward Lee Thorndike (1874–1949) na základě výzkumů prokázal schopnost vzdělavatelnosti – *docility* – dospělého člověka. Menší vzdělavatelnost dospělý člověk kompenzuje zvýšeným zájmem učit se. Za jeho nejvýznamnější dílo v oblasti andragogiky je považováno *Učení se dospělých* z roku 1928 (Škoda, 1996, s. 57–60). Zormanová uvádí, že za zakladatele moderního pojetí celoživotního vzdělávání je považován Američan Eduard Lindeman (1855–1953). Lindeman označuje vzdělávání za nikdy nekončící proces, do kterého jsou zapojeny veškeré veřejné instituce (Zormanová, 2017, s. 27).

Navazující myšlenkové tendence světových i domácích osobností, zabývajících se vzděláváním dospělých, získávají konkrétní podobu. Škoda uvádí prohlášení Angličana R. W. Livingstona o potřebě vzdělávání dospělých, začleněné do vzdělávacího systému, a to formou institucionální. Je přesvědčen o důležitosti získání schopnosti učit se (Škoda, 1996, s. 59–60). Podpora vzdělávání dospělých, vzdělávání vzdělavatelů, výzkum vzdělávání dospělých se stává součástí národních i nadnárodních politik bez ohledu na ideové zaměření. Naplňují se Komenského vize o vzdělávání bez diskriminace a o vzdělané společnosti zabezpečující způsobilost ke spokojenému životu.

¹⁴ Dělnická akademie, později v roce 1925 Masarykův lidovýchovný ústav shromažďovala všeobecně vzdělávací instituce (Škoda, 1996, s. 45–56).

Československo

Období, které lze považovat za zrod domácích andragogických osobností, koresponduje se vznikem republiky. Prioritní postavení zaujímá již zmiňovaný Masarykův lidovýchovní ústav. Ten zajišťoval mimo jiné všeobecné vzdělávání pod taktovkou státu. Vytvářel Masarykovi půdu pro vytvoření silného demokratického státu (Beneš, 2002, s. 96–97). Meziválečné období vzdělávání dospělých mladého Československa je spojeno se zlínským průmyslníkem Tomášem Baťou a jeho významnou institucí Baťovou školou práce¹⁵. Tomáš Baťa realizuje vedle svých podnikatelských aktivit významný sociální program zasahující do oblastí bydlení, zdravotnictví, kultury, sportu a vzdělávání. V oblasti vzdělávání zaměstnanců se inspiroval významným pedagogem a psychologem Václavem Příhodou¹⁶. Vzdělávací instituce Tomáše Bati představovaly proces cílevědomého a vyváženého rozvoje lidského potenciálu v podnikovém prostředí s důrazem na komplexní vyspělost jedince (Kašpárková a spol., 2010, s. 86).

T. G. Masaryka a Tomáše Baťa s jejich praktickým pojetím vzdělávání dospělých lze považovat za významné domácí andragogické osobnosti s mezinárodním přesahem. Publikace zabývající se historií andragogiky je takto prezentují.

Vývoj andragogiky, andragogického myšlení představuje reakci na potřeby tehdejší společnosti. Dochází ke spojení jednotlivých tendencí historicko-společenských etap. Antický smysl pro ideu, krásu, středověká touha po poznání, následuje období potřeby schopnosti člověka reagovat na průmyslový rozvoj, který je doprovázen nalézáním své i národní identity. Je jasné, že dostát všem požadavkům společnosti vyžaduje systematické vzdělání v průběhu celého života. Andragogické osobnosti mají připravenou půdu pro prosazování svých myšlenek.

¹⁵ Baťova škola práce je známý propracovaný systém podnikového vzdělávání, první svého druhu na světě. Realizovaný podnikatelem Tomášem Baťou ve Zlíně (Kašpárková a spol., 2010).

¹⁶ Václav Příhoda (1889–1997), po roce 1945 profesor UK, charakteristickými rysy jeho reformního školství je individualizace, diferenciaci, globalizace. Inspiroval se v USA, své poznatky zúročil v moderní psychologii a pedagogice (Kašpárková a spol., 2010, s. 86).

3 SOUČASNOST

Období, kdy vzdělávání dospělých bylo prováděno dobrovolníky a nadšenci, patří minulosti. V průběhu rozvoje andragogiky dochází k profesionalizaci ve vzdělávání dospělých, což znamená akceptaci andragogického povolání. Vysokoškolsky vzdělaný andragog by měl být schopný identifikovat problém, vzdělávací potřebu a pomocí vhodně zvolených metod dosáhnout požadovaného cíle (Beneš, 2002, s. 26). Andragogika je v dnešní době součástí všech oborů, které se zabývají dospělými. Palánovo pojetí koncepce zní: „*Spojnicí všech těchto konceptů, vymezujících poslání andragogiky je dospělý člověk a péče o jeho zkvalitňování – společensky organizovaná nabídka životní pomoci, utváření osobnosti.*“ Osobnost člověka tento proces zrychluje především vlastní aktivitou, sebevzděláním, seberealizací, překonáním sebe sama...

Rozvoj osobnosti spojuje:

- se změnami hlavních motivů činností člověka,
- se sebeuvědoměním člověka jako osobnosti,
- s vyhlášením společensky a osobně významných plánů a hodnotových činností.

(Palán, 2002, s. 18)

3.1 Název Andragogika

Vznik názvu studijního a vědeckého oboru andragogiky vysvětluje Beneš jako termín vycházející ze starořečtiny souvisejícím s pojmem pedagogika. Pedagogem, v případě antického Řecka otrok nebo sluha, byl označován člověk doprovázející chlapce za vzděláním. V případě názvu andragogika je za vzděláním doprovázen dospělý muž – *andrós* (Beneš, 2002, s. 11). Historické prameny dokazují společenskou neochotu trvající několik století začlenění tohoto pojmu do knih. Je nahrazován slovy podobného významu: učení, výchova, vzdělávání dospělých, edukace dospělých... Významné, nejprve filozofické, pedagogické, poté andragogické osobnosti ve svých dílech používají terminologii aktuální daného historického období. Beneš označuje za zásadní posun v terminologii rok 1833. V díle *Platónova nauka o výchově jako pedagogika pro*

jednotlivce a stát německého učitele Alexandra Kappa¹⁷ zaznamenáváme pravděpodobně první využití pojmu andragogika. Za znovu-objevitele pojmu s významem vzdělávání dospělých je považován Eugen Rodenstock-Huessy¹⁸, což datujeme až ve dvacátých letech dvacátého století (Beneš, 2002, s. 12). Matulčík ve svém příspěvku upřesňuje, že andragogika E. Rodenstocka-Huessy není pokračováním díla Alexandra Kappa. Kappova koncepce navazuje na Platónovu ideu – celoživotní vzdělávání jako ideál jedince, kdežto Rodenstock-Huessy klade důraz na vzdělání coby potřebu společnosti (Matulčík, 2018, s. 136).

3.2 Charakteristika problému vzniku Andragogiky

Cílem posílení a aktivizace andragogického myšlení v poválečné Evropě je vyrovnání se s politickými, ekonomickými a sociálními důsledky druhé světové války. Zájem o teoretické otázky vzdělávání dospělých, související s požadavkem obnovy hospodářství, lze prokázat rozsáhlou publikační produkcí hlavně v západní Evropě a v USA. Beneš ve své publikaci charakterizuje tehdejší situaci pro vyrovnání se s válečnými důsledky takto:

- po obnově hospodářství dosažení finančních prostředků pro sociální a vzdělávací programy,
- demokratizace společnosti,
- vědecký a technologický pokrok, znamenající nové kvalifikace,
- globalizace, mezinárodní konkurence,
- boj politických systémů – USA x SSSR,
- rozvíjející se koncepce celoživotního vzdělávání,
- andragogika – studijní a vědecký obor na vysokých školách.

(Beneš, 2014, s. 34–35)

¹⁷ Alexandr Kapp se mimo to, že poprvé použil ve svém díle pojem andragogika, pokusil vysvětlit andragogiku jako odlišnou disciplínu od pedagogiky (Palán, Langer, 2008, s. 23).

¹⁸ Eugen Rodenstock-Huessy(1888–1973) německý pedagog zdůvodňující skutečnost, že dobrý pedagog nemusí být nutně dobrým andragogem (Palán, Langer, 2008, s. 24).

Evropa, Amerika po 2. světové válce

V této kapitole se věnujeme osobnostem, jejichž činnost znamenala rozsáhlé reformy vzdělávacích systémů. Poválečná situace a ekonomicko-sociální vývoj doslova nahrával znovuoobjevení teorií edukace dospělých podněcujících vznik nové andragogické koncepce. Silná koncentrace významných odborníků z akademického prostředí dokazuje intenzitu potřeby uvolnit a aplikovat nové vzdělávací metody. Nyní můžeme směle hovořit o andragogice a andragogických osobnostech. Rozvojem andragogiky na různých místech a v různých socio-ekonomických systémech vzniká více koncepcí, různá pojetí. Veteška ve své publikaci pojmenovává společný výchozí bod andragogických teorií, a to: snaha dospělého jedince vyřešit jeho osobní, profesní nebo společenské problémy (Veteška, 2008, s. 36).

Holandský profesor Tonko Ten Have (1906–1975) pokládá teoretické základy andragogiky jako samostatné vědní disciplíny. V roce 1951 vydává švýcarský psycholog a pedagog Heindrich Hanselmann (1885–1960) dílo *Andragogika – podstata, možnosti a hranice vzdělávání dospělých*. Dílo popisuje andragogiku jako koncepci pozitivně formující dospělého jedince. Hanselmann kladl značný důraz na osobnost andragoga. Němec Franz Pöggeler (1926–2009) ve své bohaté publikační činnosti vytvořil první ucelenou koncepci teorie a praxe vzdělávání dospělých *Úvod do andragogiky: základní problémy vzdělávání dospělých*. Pöggeler přichází s odvážným požadavkem: na vysokoškolsky vzdělaného vzdělavatele dospělých v oboru andragogika. V Jugoslávii andragogiku propaguje Borivoj Samolovčev, Gojko Babič, Dušan Savičević. Silná andragogická obec pracuje v Polsku: Helena Radliška, Lucjan Tucos (Beneš, 2014, s. 12).

Americké tendence andragogického myšlení na rozdíl od hospodářsky zničené Evropy mají filozofický podtext. Škoda popisuje nálady americké společnosti tak, že materiální statky nemohou nahradit opravdové bohatství vnitřního života. (Škoda, 1996, s. 66) Američan Malcom Knowles (1913–1997) spojuje andragogiku se sebeřízením čerpajícím ze životní zkušenosti (Beneš, 2014, s. 12). Navzdory těmto tendencím Knowles už v roce 1970 připouští ve své knize, že vzdělání souvisí s požadavkem na dospělého jedince vyhovět společenským změnám. „*Dospělé obyvatelstvo ve Spojených státech čelí každodenně širokému spektru problémů ovlivňujících změnu průmyslových, zemědělských, obchodních, ekonomických a kulturních vlivů v naší společnosti. Rychlost prání naší společnosti se mění s nástupem vesmírného věku*“ (Knowles, 1970, s. 317). Anglický

andragog Peter Jarvis (1937) svou bohatou publikační činnost orientuje na úzké propojení andragogiky s praxí (Palán, Langer, 2008, s. 27).

Nové poznatky a vzdělávací potřeby se stávají mezinárodním tématem. Vznikají nové instituce, pořádají se konference, projekty... Vzdělání se stává klíčovou investicí společenských i hospodářských subjektů.

Československo

Kamil Škoda vyzdvihuje předúnorové příspěvky týkající se osvětlování teoretických otázek vzdělávání dospělých řadě významných představitelů různých vědních oborů, např. Otokara Chlupa¹⁹, Juraje Čečetky²⁰ (Škoda, 1996, s. 127–137). Aktivita na nově založené katedře vševýchovy UK, v akademickém roce 1947/48 lze považovat za klíčové pro konstituci vědeckého a studijního oboru Andragogika. U zrodu vědeckého a studijního oboru andragogika v tehdejší Československu stál významný teoretik Tomáš Trnka. Jeho filozoficky a eticky zaměřené díla ovlivněná Masarykem, obsahují řadu prací z teorie a výchovy vzdělávání dospělých. (Veteška, 2016, s. 56). Trnka teoreticky vysvětluje odlišnost výchovy dospělých od výchovy dětí. Rokem 1948 se oblast vzdělávání dospělých v celém komunistickém bloku podřizuje politickým zájmům tehdejší moci. 60. léta přináší uvolnění ve společnosti, do této doby spadá počátek profesního vzdělávání. Tento požadavek se stává základnou pro liberálně zaměřenou vzdělávací činnost. Na univerzitách v Praze a Olomouci se formují pracoviště zaměřená na studium a výzkum vzdělávání dospělých (Beneš, 2002, s. 100). František Hyhlík vysvětluje psychologické aspekty vzdělávání dospělých. Andragogická obec si cení především jeho přednáškové a osvětové činnosti (Šerák, 2018, s. 95). Ve spolupráci s Pavlem Paškou koncipovali první celostátní výzkum zabývající se teoretickými problémy výchovy a vzdělávání dospělých. Pavel Paška se podílel na vzniku institucionálního vzdělávání (Chomová, 2018, s. 36). Rozvoj oboru je spjat s Kamilem Škodou, vydávajícím publikace zabývající se dějinami výchovy a vzděláváním dospělých v komplexnější podobě. Se svým významným spolupracovníkem Jiřím Kotáskem společně vydali roku 1964 spis *Teorie vzdělávání dospělých*. Další z významných představitelů Dr. Emil Livečka (1919–1985), působící na FF UK Praha, zaměřuje své vzdělávací aktivity na podnikové a mimoškolní vzdělávání. (Škoda, 1996, s. 127–137). Rokem 1989 dochází k apolitizaci vzdělávání

¹⁹ Otokar Chlup (1875–1965) první děkan pedagogické fakulty UK Praha (Škoda, 1996, s. 127–137)

²⁰ Juraj Čečetka (1907–1983) slovenský pedagog (Škoda, 1996, s. 127–137)

dospělých, to se zcela podřizuje zákonům tržního hospodářství a potřebám nových společenských pořádků. Roku 1990 byl zásluhou doc. Vladimíra Jochmana (1923–2008) akreditován pojem andragogika jako název pro studijní obor i vědní disciplínu. Jochmanova koncepce integrální andragogiky znamená širokou oblast vzdělávání o člověka v oblasti školské, podnikové i mimoškolské. Jochman v letech 1990–1994 vedl katedru sociologie a andragogiky na FF UP v Olomouci. (Palán, 2002, s. 72–75). Obor andragogika obsahoval čtyři základní profílance: vzdělávání dospělých, personální management, sociální práce a kulturní práce.

Vladimír Jochman se vyjadřuje ve Sborníku z teoretického semináře k pojetí andragogiky konané v Olomouci 26. – 27. dubna 1993 k základním problémům nově vzniklého oboru, respektive dle jeho slov: „*pokus o inventář problémů*“ (Jochman, 1994). Seminář Jochman uvedl jako zahájení diskuze o andragogice. Z uvedené publikace je zřejmé, že počátky andragogiky nebyly jednoduché. Nebyla jasná základní koncepce oboru, vědní podstata andragogiky, řešily se stále metodologické otázky, ekonomické problémy oboru, mezinárodní aspekty. Mezi přispěvatele diskuze patřili např. Dušan Šimek, Ján Perhács, Milan Nakonečný, Anna Tokárová, Július Matulčík, Viera Prusáková. Tyto a mnoho dalších osobností podílející se na etablování oboru andragogika se neshodovali v mnoha oblastech (Jochman, 1994). Po značných počátečních nejasnostech výsledky výzkumů nejen uvedených osobností vedou k intenzivnímu rozvoji oboru andragogika. Výzkumná činnost znamenala vznik andragogických pracovišť, vznik studijního oboru andragogika.

Studijní obor andragogika v různých profílacích se objevuje na dalších vysokoškolských pracovištích: v Praze, v Bratislavě, v Prešově, v Banské Bystrici (Palán, Langer, 2008 s. 32–33). Na Slovensku se problematice pedagogiky dospělých věnoval např. Pavel Paška, Ján Gallo, atd. (Škoda, 1996. s. 135).

3.3 Současné andragogické osobnosti

Veteška vidí současného andragoga s ohledem na společenské potřeby takto: „*musí proces učení dospělého jedince celistvě chápat jako individuální, s důrazem na biologicky, společensky a kulturně podmíněné zákonitosti, které výrazně determinují proces učení*“.

Podílí se na rozvoji vědy a výzkumu v oblasti vzdělávání, podílí se na tvorbě kvalifikačních požadavků v různých odvětvích. Profese andragoga zahrnuje v důsledku profesionalizace andragogické práce roli mentora, školitele, trenéra, facilitátora,

supervizora, lektora, kouče, metodika (Veteška, 2016, s. 180–181). Vlivem stoupající demografické křivky se oblast andragogického zájmu rozšiřuje o edukaci seniorů (Veteška, 2016, s. 150).

Výběr současných osobností, kterými se chceme podrobněji zabývat, proběhl dle snadného kritéria. Jde o osobnosti, s jejichž pracemi se v průběhu studia setkáváme nejčastěji a jejich výzkumná činnost odpovídá na základní otázky vývoje vzdělávání dospělých, případně se aktivně podílí na vzdělávání dospělých. Jejich publikace pomáhají studentům proniknout do oboru andragogika. Výběr publikační činnosti osobností předkládáme se zaměřením na vědu o vzdělávání dospělých.

prof. PhDr. Dušan Šimek

Působí jako profesor na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie FF UP v Olomouci. Pokračuje v díle Vladimíra Jochmana v, tzv, olomouckém pojetí. Mezi jeho hlavní zájmy patří sociologie práce a podniku, integrální andragogika a metodologie andragogiky. Spolupracuje s českými i zahraničními univerzitami. Vydal dvě básnické sbírky. Ve sborníku *Acta Andragogica* vydaném ke konferenci o přínosu významných andragogických osobností kolegové Dopita a Poláchová Vašátková popisují jeho význam pro andragogiku jako vědního i studijního oboru, ve třech tematických okruzích, a to andragogiky, etiky a práce (Dopita, Poláchová Vašátková, 2018, 261–286).

Výběr z publikační činnosti:

ŠIMEK, Dušan. *Vybrané problémy teorie výchovy dospělých*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991.

KUBÁTOVÁ, Helena a Dušan ŠIMEK. *Od abstraktu do závěrečné práce: jak napsat diplomovou práci ve společenskovědních a humanitních oborech: praktická příručka. 4., přeprac. vyd.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.

ŠIMEK, Dušan. *Texty k integrální andragogice I a II: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013

www.databazeknih.cz/zivotopis/dusan-simek-44673

<https://www.edunews.cz/a-558/rozhovor-nestor-vzdelavani-dospelych-dusan-simek>

PhDr Zdeněk Palán Ph.D

Je jedním z nejdůležitějších propagátorů vzdělávání dospělých. Prosazoval moderní pojetí andragogiky. Je autorem hodnotných odborných publikací a článků. Je aktérem řady celostátních projektů. Patří mezi zakládající členy Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, o. s.

Výběr z publikační činnosti:

PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Olomouc: DAHA, 1997.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008.

<https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/zdenek-palan-33985>

prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D. MBA

Vedoucí Katedry andragogiky a managementu vzdělávání na FF UK. Zabývá se problematikou vzdělávání dospělých, andragogikou, sociální andragogikou, kompetenčním přístupem ve vzdělávání, teorií celoživotního učení a vzdělávací politikou, metodologií pedagogiky a andragogiky. Přípravuje vědecký časopis *Andragogická revue* a koordinuje vydávání odborných publikací. Je členem výboru v Akademickém klubu České Andragogické Společnosti o. s.

Výběr z publikační činnosti:

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008.

VETEŠKA, J. a kol. *Nové paradigma v kurikulu vzdělávání dospělých*. Praha: Educa Service, 2009.

VETEŠKA, Jaroslav. *Kompetence ve vzdělávání dospělých: pedagogické, andragogické a sociální aspekty*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012.

VETEŠKA, Jaroslav. *Trendy a možnosti rozvoje dalšího profesního vzdělávání*. Praha: Česká andragogická společnost, 2013.

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016.

<http://www.ujak.cz/veda-a-vyzkum/ustav-andragogickych-studii/cinnost-oddeleni/>

<https://aktivity.unob.cz/icmep/Sdilene%20dokumenty/CV-JV.pdf>

PhDr. Tomáš Langer

Je lektorem a konzultantem firemního vzdělávání, metodikem projektu digiKatalog Fondu dalšího vzdělávání, působí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Vydává časopis *Firemní vzdělávání*. Je autorizovaným zástupcem AIVD ČR pro zkoušky z profesní kvalifikace Lektor dalšího vzdělávání.

Výběr z publikační činnosti:

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008.

LANGER, Tomáš. *Moderní lektor: průvodce úspěšného vzdělavatele dospělých*. Praha: Grada Publishing, 2016.

<https://www.katalog-profesionalu.cz/katalog-lektoru/tomas-langer-id-3258603>

<http://tomaslanger.cz/zivotopis/>

doc. Dr. Milan Beneš

V letech 1989–2011 působil na Katedře andragogiky a personálního řízení UK. Hlavní předmět jeho zájmu jsou andragogické teorie, teorie vzdělávání a výchovy a komparativní andragogika. Zajímá se také o filozofii výchovy. Jeho publikace tvoří základní učební text pro studenty andragogiky. Představuje andragogiku jako dynamicky se rozvíjející vědu.

V současnosti působí jako vedoucí katedry Andragogiky Univerzity Jana Amose Komenského Praha.

Výběr z publikační činnosti:

BENEŠ, Milan. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1997.

BENEŠ, Milan. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002.

BENEŠ, Milan. *Andragogika: filozofie – věda*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001.

BENEŠ, Milan. *Andragogika, teoretické základy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.

BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014.

<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/milan-benes-8360>

prof. PhDr. Viera Prusáková, CSc.

Přední osobnost slovenské andragogické scény. Začínala na UK v Bratislavě. Stála u zrodu Katedry andragogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici. Působila na většině československých akademických pracovišt'. Zabývá se analýzou vzdělávacích potřeb dospělých. Prusáková reprezentuje členění systematické andragogiky. Podílela se na tvorbě legislativních dokumentů týkajících se vzdělávání na Slovensku. V současnosti působí jako ředitelka Institutu dalšího vzdělávání VSEMVS v Bratislavě.

Výběr z publikační činnosti:

PRUSÁKOVÁ, Viera. *Základy andragogiky*. Gerlach Print, 2005.

PRUSÁKOVÁ, Viera a kol. *Analýza vzdělávacích potrieb dospělých. Teoretické východiská*. Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica. 2010.

KRYSTOŇ Miroslav a Viera PRUSÁKOVÁ (eds.) *Andragogický rozvoj lektora*. Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica: Vydavateľstvo Belianum, 2015.

<http://saacv.sk/clenovia/>

<http://www.pdf.umb.sk/vprusakova/>

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Působí na Ústavu pedagogických věd Fakulty humanitních studií UTB ve Zlíně jako akademický pracovník a garant bakalářského studia oboru Andragogika. Zaměřuje se hlavně na filozofii výchovy, otázky multikulturní výchovy zejména v aplikaci na romskou tematiku. Je zakladatelem a předsedou dlouhodobě působícího občanského sdružení Hnutí spolupracujících škol R (zkráceně Hnutí R). Vedle své bohaté publikační a pedagogické činnosti fotografuje. Dosud měl 80 výstav fotografií tematicky zaměřených na romskou kulturu.

Výběr z publikační činnosti:

Balvín, Jaroslav. *Andragogika a filozofie. V aplikaci na romskou kulturu*. Praha: Hnutí R, 2011.

Balvín, Jaroslav. *Andragogika jako teorie výchovy a vzdělávání dospělých*. Praha: Hnutí R, 2011.

Balvín, Jaroslav. *Andragogická rozjímání na téma multikulturalita, sociální etika a hra*. Praha: Hnutí R, 2011.

Balvín, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R, 2012.

Balvín, Jaroslav. *Teorie výchovy a vzdělávání pro oblast sociální pedagogiky a andragogiky*. Praha: Hnutí R, 2013.

<http://jaroslavbalvin.eu/>

Prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc.

Přední odborník v oblasti pedagogického výzkumu na mezinárodní úrovni. Do řad andragogických odborníků se zařadil především svými publikacemi *Andragogický slovník* a *Andragogický výzkum*, obě publikace patří k základní výbavě andragoga.

Je čestným členem v Akademickém klubu České Andragogické Společnosti o. s.

Výběr z publikační činnosti:

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012.

PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014.

<https://www.cbdb.cz/autor-13067-jan-prucha>

PhDr. Tereza Vacínová, PhD.

Pracuje na Katedře marketingové komunikace, která je součástí Vysoké školy finanční a správní v Praze. Pedagogická a odborná činnost je spojená s psychologickými aspekty didaktického procesu. V minulosti představila z manažerské pozice koncepci vnitřního rozvoje vzdělávání dospělých. V současnosti se podílí na akreditaci rozvoje oboru Marketingová komunikace.

Výběr z publikační činnosti:

VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2009.

VACÍNOVÁ, Tereza. Hrubec Marek. *Odjištěná společnost. Rozhovory o potřebné společenské změně. Andragogická revue*, Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016

VACÍNOVÁ, Tereza. Proč se vzdělávat. In Kolektiv autorů. *Rozvíjení osobnostního potenciálu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017.

<https://is.vsfs.cz/osoba/vacinova.tereza>

Doc. PhDr. Jaroslav Mužík, DrSc.

Zabývá se androdidaktikou, profesním vzděláváním, managementem a marketingem ve vzdělávání. V průběhu působení na Katedře andragogiky a personálního řízení UK v Praze publikuje díla komplexně zachycující stav především z oblasti didaktiky dospělých. V současnosti působí na Vysoké škole obchodní v Praze, o. p. s. Je členem akademického klubu České Andragogické společnosti, o. s.

Výběr z publikační činnosti:

MUŽÍK, Jaroslav. *Andragogická didaktika*. Praha: Codex, 1998.

MUŽÍK, Jaroslav. *Didaktika dospělých*. Praha: Filozofická fakulta UK, 2002.

MUŽÍK, J. *Andragogická didaktika. Řízení vzdělávacího procesu*. Praha: Wolters Kluwer, 2010.

MUŽÍK, J. *Profesní vzdělávání dospělých. Ekonomické, společenské, metodologické a andragogické aspekty*. Praha: Wolters – Kluwer, 2012.

MUŽÍK, J. Současné problémy didaktiky dospělých. In MUŽÍK, J., BENEŠ, M. (ed.) *Aplikace andragogiky v různých oblastech společenského života*. Žatec: Ohře Media, 2016.

<http://www.jaroslavmuzik.cz/>

<http://www.uklizeno.cz/docmuzik/zivotopis.php>

<https://www.candrs.cz/klub-cas/>

Veteška ve své publikaci *Přehled andragogiky* uvádí další jména výjimečných osobností spjatých s rozvojem andragogiky po roce 1989, které nebyly v této práci zmíněny a to: Pavel Hartl, Jiří Vymazal, Jan Plamínek. Na Slovensku Anna Tokárová, Štefan Švec, Rozálie Čornaničová, Miroslav Krystoň, Július Matulčík, Ctibor Határ, Mária Machalová aj. (Veteška, 2016, s. 24). Bohužel první a zároveň poslední prací zachycující komplexní vývoj andragogiky a přehled andragogických osobností je publikace *Kapitoly z dějin andragogiky* od Kamila Škody z roku 1996. Osobnosti okrajově představuje Tereza Vacínová v publikaci *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského* z roku 2009. Stručnost informací o profesním životě a publikačním díle současných představitelů andragogiky odpovídá jejich dostupnosti.

Současná andragogická pracoviště v České a Slovenské republice

V současné době lze dosáhnout andragogickou kvalifikaci ve většině zemí světa, včetně České republiky a Slovenska. U zrodu studijních programů stojí významné andragogické osobnosti obou zemí. Společná historie znamená prolínání jmen, přístupů i koncepcí. Studijní programy s označením Pedagogika nebo Specializace v pedagogice mají různé označení studijních oborů, ale vždy se jedná o studium zaměřené na výchovu a vzdělávání dospělých. Dle Palána, na rozdíl od jiných např. severských evropských států, chybějící výzkumnou instituci zabývající se vzděláváním dospělých nahrazují vysokoškolská pracoviště. Na jejich půdě jsou uskutečňovány významné projekty, výzkumy, publikační činnosti, organizace konferencí... (Palán, 2014, s. 127–129). Vysokoškolská pracoviště a andragogické osobnosti v našich podmínkách tedy spolu bezprostředně souvisí. Poskytují osobnostem zázemí pro jejich vědeckou, výzkumnou a publikační činnost.

Filozofická fakulta UK, Praha:

Vzniku oboru předcházeli aktivity na obdobném pracovišti na Pedagogické fakultě UK v Praze ve 40. letech dvacátého století. Šedesátá léta znamenala rozvoj vědecké a publikační činnosti se snahou o etablování oboru, jehož výsledkem byl vznik samostatné katedry v roce 1990. Fakulta se zaměřuje na pedagogické a výzkumné aktivity – vzdělávání, učení se a řízení lidí, má rovněž ambice poukazovat na existující rozpory a problémy skutečnosti. Klade důraz na kvalitu výuky v souladu s tradicí UK. V současné

době pracoviště vede PhDr. Renata Kocianová, Ph.D. Na katedře působí také PhDr. Martin Kopecký Ph.D., PhDr. Michal Šerák, Ph.D. Katedra andragogiky a personálního řízení nabízí studijní program k získání bakalářského titulu v prezenční i kombinované formě. Navazující magisterské a doktorské studium umožňuje pouze v prezenční formě.

www.ff.cuni.cz

Pedagogická fakulta UK, Praha

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání – akademické pracoviště se zabývá širším pojetím managementu. Specializuje se na vzdělávání vedoucích pracovníků ve školství dle posledních výzkumů. Od 1. září 2019 bylo na katedře zahájeno studium nově akreditovaného magisterského oboru *Andragogika a management vzdělávání*. Vedoucím katedry je prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA. Na pracovišti působí např. PhDr. Michaela Tureckiová CSc. jako zástupkyně vedoucího katedry. Pracoviště aktivně publikuje odborné práce, časopisy, ve svých výzkumech se zaměřuje na vzdělávání dospělých, problematiku trhu práce a managementu.

<http://pages.pedf.cuni.cz/kamv/>

Filozofická fakulta MU, Brno

Obor andragogika na Ústavu pedagogických věd lze studovat prezenčně i kombinovaně, a to pouze v navazujícím magisterském stupni studia. Studium je zaměřené na oblast řízení vzdělávání, na výzkum v oblasti vzdělávání, evaluaci vzdělávání a didaktiku dospělých. Pracoviště se zabývá celoživotním vzděláváním s mottem „*Růstu není nikdy dost.*“ Vedoucím ústavu je doc. Mgr. Petr Novotný Ph.D. Členové ústavu se věnují publikační činnosti, vědě a výzkumu. Působí zde doc. Mgr. Klára Šedřová, Ph.D., Mgr. Roman Švaříček, prof. PhDr. Dr. Milada Rabušicová. Pracoviště vydává časopis *Studia paedagogica*.

www.muni.cz

Filozofická fakulta UP, Olomouc

Katedra sociologie a andragogiky vznikla roku 1990. Vladimír Jochman poprvé navrhl označení studijního a vědního oboru Andragogika. V současnosti nabízí pracoviště bakalářský program Vzdělávání dospělých a navazující magisterské studium v profilaci řízení lidských zdrojů nebo sociální práce v prezenční i kombinované formě. Profil oboru obsahuje disciplíny propojující teorii a praxi nezbytnou pro efektivní řešení lidských

problémů ve společnosti. Od roku 2009 pracoviště nabízí nový studijní obor Kulturní antropologie, od roku 2011 je součástí katedry Kabinet interkulturních studií. Bohatá činnost zájmového vzdělávání. Současným vedoucím katedry je prof. PhDr. Dušan Lužný Ph.D., dále na fakultě působí prof. PhDr. Dušan Šimek, jako zástupce vedoucího pro obor andragogika doc. Mgr. Miroslav Dopita Ph.D.

www.ff.upol.cz

Pedagogická fakulta OU, Ostrava

Ostravská univerzita vznikla v roce 1991. Katedra pedagogiky a andragogiky nabízí studium kombinované bakalářské studium oboru Andragogika od roku 2009. Katedra je garantem odborné přípravy učitelů v celoživotním vzdělávání. Ostravská univerzita se považuje za významnou vzdělávací i vědeckovýzkumnou instituci a klade důraz na společenskou roli univerzity. Vedoucím katedry je doc. PhDr. Malach Josef, CSc., působí zde Mgr. Milan Chmura, Ph.D.

<https://pdf.osu.cz/>

Fakulta humanitních studií UTB, Zlín

Ústav pedagogických věd, který je součástí Fakulty humanistických studií UTB nabízí studium oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře od roku 2010. Dosáhnout lze pouze titulu Bc., a to v kombinované formě. Studium je zaměřeno na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře. Důraz klade na orientaci člověka v procesech sociální změny. Vedoucím ústavu je Mgr. Jakub Hladík Ph.D., dále zde působí prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

<https://fhs.utb.cz/>

Univerzita Jana Amose Komenského, Praha – Centrum andragogických studií

Je největší soukromou vysokou školou v republice a zároveň jedinou, která získala statut univerzity. Nabízí studijní tříletý obor Vzdělávání dospělých. V oboru Andragogika lze získat magisterský i doktorský titul, a to v prezenční i kombinované formě. Podstatnou částí činnosti akademických pracovníků je mimo pedagogické činnosti také vědecký výzkum, publikační činnost, spolupráce s Ústavem andragogických studií, s Centrem pro vědu a Centrem distančního vzdělávání, univerzitami a ostatními vysokými školami v ČR i zahraničí. Vedoucím katedry je doc. Dr. Milan Beneš, zástupcem vedoucího katedry je PhDr. Milan Demjanenko.

Ředitelem Ústavu andragogických studií je doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D. Prioritou ústavu je rozvoj andragogiky v souladu se společensko-ekonomickými trendy, mezinárodní spolupráce, publikační aktivity. Časopis *Andragogická revue* patří mezi jednu z mnoha aktivit ústavu.

<http://www.ujak.cz/>

Univerzita Komenského, Bratislava

Katedra pedagogiky a andragogiky na Filozofické fakultě UK v Bratislavě nabízí studijní obor Andragogika na bakalářské i magisterské úrovni. Studovat lze pouze prezenční formou. Vedoucím oddělení andragogiky je doc. PhDr. Július Matulčík, CSc., v oblasti edukace dospělých působí Mgr. Klaudius Šilhár, Ph.D., současný prezident AIVD na Slovensku. Koncepce oboru vychází z uspokojování základních potřeb dospělého jedince v oblasti profesní, kulturní, a sociální. Pracoviště se aktivně prezentuje na vědeckých konferencích, samozřejmě je bohatá publikační činnost. Dne 11. října 2018 se na půdě univerzity konala mezinárodní konference věnovaná přínosu významných osobností ke konstituování a rozvoji andragogiky.

<https://fphil.uniba.sk>

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Studijní obor Andragogika lze studovat na úrovni bakalářské a magisterské, v prezenční i kombinované formě. Doktorské studium lze realizovat také denní i kombinovanou formou, na pracovišti lze také získat rigorózní zkoušku v oboru andragogika. Samostatná katedra andragogiky na pedagogické fakultě vznikla v roce 2008. Vedoucím a hlavním garantem programu je prof. PaedDr. Miroslav Krystoň CSc., jeho zástupcem je Mgr. Martin Schubert, PhD. Katedra je členem AIVD na Slovensku. Katedra organizuje od roku 2013 mezinárodní vědeckou konferenci *Edukácia dospelých*. Významné pracoviště s bohatou vědeckou a publikační základnou, zaměřuje se na další odborné vzdělávání dospělých, poradenství, kvalitu života a edukaci seniorů. Výstupy výzkumů podporují kvalitu vzdělávání dospělých.

<https://www.pdf.umb.sk/>

Pedagogická fakulta Univerzity Konstatina Filozofa, Nitra

Pracoviště nabízí studium oboru Andragogika v bakalářském, magisterském i doktorském stupni v denní i kombinované formě.

Garanti oboru: prof. PhDr. Gabriela Petrová, CSc., doc. PaedDr. Ctibor Határ, PhD.

<http://www.kpg.pf.ukf.sk/>

Prešovská univerzita, Prešov

Katedra andragogiky, pracoviště působící na Ústavu pedagogiky, andragogiky a psychologie realizuje bakalářský studijní program v denní formě studia a externí formy studia, stejně tak magisterský studijní program v denní i externí formě studia. Studium se zaměřuje na problematiku lidského rozvoje a profesionalizace v oblasti vzdělávání dospělých, na vzdělávání a integraci Romů. Vedoucím ústavu je doc. PhDr. Ivana Pirohová, Ph.D., PhDr. Marek Lukáš, Ph.D...

<https://www.unipo.sk/>

Svět

Celý svět věnuje významnou pozornost *adult education*²¹, *Lifelong Learning*²². V Evropě dominuje vzdělávací systém severských států navazující na tradice lidovychovy z 19. století.

Dle Palána jednou z nejvýznamnějších je Švédská univerzita v Linköpingu – Fakulta behaviorálních věd a učení. Pracuje zde stálá Skupina pro výzkum a učení a vzdělávání dospělých evropského významu. Za další významné pracoviště považuje dánskou univerzitu v Roskilde, kde působí tým pro výzkum vzdělávání dospělých. Další centra zabývající se andragogikou působí v Německu, např. univerzita v Bambergu, polská Jagiellonská univerzita v Krakově, významné andragogické pracoviště z roku 1915 ve Washingtonu. Všechny instituce, organizace, asociace, projekty, publikace, studie s andragogickou tematikou jsou spojovány s činností významných současných andragogických osobností. Za všechny jmenujeme např. Hennig Salling Olesen působící na roskilde univerzitě, andragožka Ewa Kuranowitz Slezské univerzity v Katovicích (Palán, 2014, s. 129–133). V USA zajišťuje vzdělání v oboru andragogiky např. American Andragogy University: Hawaii. Univerzita nabízí programy téměř identické s českými.

<https://www.aauniv.com/s/maestria-en-andragogia/>

²¹ z angličtiny, vzdělávání dospělých

²² z angličtiny, celoživotní učení. Také dokument Doporučení Evropského Parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/40060/>

Při realizaci teoretické části této bakalářské práce jsme si potvrdili již zmiňovanou nedostatečnost zpracované tematiky. Není možné v rozsahu této práce pojmout všechny výrazné osobnosti domácí i světové andragogiky. Proto jsme vybrali ty, které by měly patřit do základního přehledu znalostí člověka zabývajícího se andragogikou. Není řečeno, že jim nutně musí být student andragogiky. Tento výčet by měl být vlastní aktérům vykonávajícím povolání, jehož podstatou je vzdělávání dospělých, ať už v oblasti profesní, zájmové, nebo sociální.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 ÚVOD

V empirické části oslovujeme současné aktivní andragogické osobnosti. Navazujeme na teoretickou část práce. Při snaze získat informace pro teoretickou část práce o andragogických osobnostech jsme nahlédli např. do Ottovy encyklopedie, která je obecně považovaná za zdroj informací pro širokou veřejnost ze všech možných historických i současných odvětví, z různých oblastí života. Bohužel jsme zde nenašli ani zmínku o žádné z významných andragogických představitelů, např. Vladimíra Jochmana. Naproti tomu Ottova encyklopedie velmi obširně informuje o životě a díle např. Ivy Janžurové a jiných. Nechceme znevažovat tuto velkou hereckou osobnost a její kariéru, nelze ale nepocítit lítost nad nedoceněnou prací andragogů. Osobností, které produkují nové vymezení klíčových pojmů současného trhu práce – kompetence, výsledky učení a kvalifikace. To jsou podle Vetešky pojmy, které jsou součástí evropských dokumentů²³, zdůrazňují občanskou potřebu ovládat širokou škálu znalostí zajišťující pružnost přizpůsobit se změnám. (Veteška, 2014, s. 228–238) Andragogické osobnosti, přes prokazatelnou expanzi výsledků své práce do postmoderní společnosti např. v oblasti profesního vzdělávání, široká veřejnost nezná.

Okolnosti výzkumu vysvětlujeme v kapitole pozadí výzkumu. V první fázi výzkumu vymezujeme cíl výzkumu a určujeme výzkumné otázky. V další části popisujeme design výzkumného šetření, odkrýváme zvolenou metodiku výzkumu. Závěrem se pokusíme na základě analyzovaných výpovědí identifikovat nové poznatky daného výzkumného problému.

4.1 Pozadí výzkumného problému

Neznalost širší veřejnosti²⁴ pojmů, jako je andragogika, andragogická osobnost. Přestože bereme v úvahu „mládí“ oboru, ptáme se, co by mohla znamenat propagace oboru do povědomí široké veřejnosti. Známe např. Tomáše Sedláčka seznamujícího širší veřejnost s ekonomickou realitou, socioložku Jiřinu Šiklovou, která je známá z médií i mimo svůj

²³ Evropský referenční rámec pro klíčové schopnosti pro celoživotní učení, který je součástí Doporučení Evropského parlamentu a Rady č. 2006/962/ES ze dne 18. prosince 2006.

²⁴ Širší společností rozumíme jedince, kteří nijak neparticipují v studijním a vědním oboru andragogika.

obor. Další osobností je Pavel Pavko z oblasti medicíny, taktéž mediálně známá osobnost atd. Edukace dospělých těmito významnými osobnostmi prostřednictvím médií v jednotlivých ekonomických, kulturních, společenských, politických odvětvích přispívá k uvědomění společnosti. Jaroslav Veteška ve své publikaci uvádí: „*Kdo jiný než uvědomělý člověk, kdy jindy než v dospělosti, jak jinak, než vzděláním může napomáhat rozvíjet sebe i duchovní a demokratické hodnoty společnosti. (...) Mezi významné faktory patří osobnostní zralost jedince, jeho motivace, zkušenosti, potřeby a profesní dráha, která se stala v posledních letech alfou i omegou života jedince i celé společnosti*“ (Veteška, 2014, s. 262).

Jaroslav Veteška a Jarmila Salivarová v příspěvku do sborníku *Acta Andragogica 3* popisuje slabé a silné stránky andragogiky. Veteška uvádí údaje ze své publikace z roku 2012, a to, že rozvoji andragogiky brání slabá publikační (osvětová, popularizační) činnost a nedostatek výrazných osobností (Veteška, Salivarová, s. 45).

Téma výzkumu úzce souvisí se studovaným oborem andragogika, i s tématem bakalářské práce *Významné andragogické osobnosti v historii i současnosti*. Zkoumání historických i současných andragogických osobností, jejich poznatků, andragogických teorií, andragogického myšlení a jejich aplikace směrem do profesních, sociálních a kulturních oblastí vzdělávání představuje významnou interakci pro současnou společnost a její rozvoj. Provedený výzkum poskytuje pohled na vzdělávání dospělých a postavení andragogiky v širší společnosti očima současné aktivní andragogické obce.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem kvalitativního výzkumu je popsat a analyzovat vyjádření současných andragogických osobností o povědomí o andragogice v širší veřejnosti. Pomocí kvalitativního výzkumu zodpovídáme na výzkumnou otázku:

Jaké je povědomí o andragogice mezi širší veřejností?

Chceme zjistit názor andragogů na postavení andragogiky v širší společnosti, zda by bylo přínosné andragogiku popularizovat a co by to mohlo znamenat pro širší společnost. Zda je třeba společnost motivovat ke vzdělávání, jakými způsoby. Pokusíme se zachytit aktivity vědeckých pracovišť znamenající šíření poznatků vedoucí k rozšiřování povědomí o oboru. Ovlivní případná popularizace současnou andragogiku? Abychom mohli danou

problematikou lépe popsat a postihnout více vzájemných souvislostí a návazností stanovujeme si dílčí cíle.

Stanovené dílčí cíle:

1. *Zjistit, zda andragog identifikuje povědomí o andragogických osobnostech ve společnosti.*
2. *Zjistit, zda andragogové reflektují potřebu podpořit motivaci ke vzdělávání dospělých*
3. *Popsat, zda považuje andragog za potřebné popularizovat andragogiku širší veřejnosti.*
4. *Popsat názory andragogů na současnou andragogiku.*
5. *Identifikovat přínos popularizace oboru pro veřejnost.*

Na základě stanovených dílčích cílů předkládáme vedlejší výzkumné otázky:

1. *Jakým způsobem andragog identifikuje povědomí o andragogických osobnostech ve společnosti?*
2. *Proč je třeba motivovat, dle andragoga, společnost ke studiu andragogiky, ke vzdělávání?*
3. *Jakou důležitost andragog přikládá popularizaci oboru andragogika v širší veřejnosti?*
4. *Jakou pozici dle andragogů zaujímá andragogika jako studijní a vědní obor?*
5. *Jakým způsobem by propagace ovlivnila postavení andragogiky mezi širší veřejností, pokud vůbec?*

Výzkumné otázky ukazují, jakým směrem výzkum vést. Je žádoucí, aby byly kladeny v souladu se stanovenými cíli. Jak později uvádíme, potvrzujeme tvrzení publikace autorů Švaříčka a Šed'ové: „V souladu s cirkulární povahou kvalitativního výzkumu prověřujeme svoji výzkumnou otázku znovu při vstupu do terénu, v průběhu sběru dat i při samotné analýze.“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 69–71).

5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Navrhujeme plán výzkumu. V tomto případě volíme zakotvenou teorii jako kvalitativně orientovanou metodu. Chráska ve své publikaci *Metody pedagogického výzkumu* zdůrazňuje subjektivní aspekt výzkumu, jehož výstupem může být existence více realit (Chráska, 2016, s. 29). Spoléháme se na jejich znalosti, zkušenosti, postoje a pocity (Chráska, 2016, s. 290). Předpokládáme, že kvalitativní výzkum nám umožní popsat výzkumný problém detailně, umožní nám systematickou analýzu a interpretaci dat.

5.1 Výzkumný soubor

Vzhledem k povaze výzkumného problému a stanovenému cíli jsme provedli záměrný výběr informantů. Ve spolupráci s vedoucím práce jsme oslovili současné osobnosti působící na poli vzdělávání pro dospělé o rozhovor. Oslovení informanti působí nebo působili na akademické půdě, jejich odborná specializace odpovídá vymezené problematice.

Vzhledem k povaze informantů byla předpokládána nasycená data. Počet oslovených osobností 5. Počet podílejících se na participaci výzkumu 5. Informanti patří mezi renomované odborníky v oblastech profesní, sociální a zájmové andragogiky. Podílí se na rozvoji studijního a vědního oboru andragogika. Působí na veřejné akademické půdě, publikují odbornou literaturu, články v renomovaných odborných časopisech, pořádají konference a projekty zaměřené na celoživotní vzdělávání. Jako protipól jsme oslovili osobnost působící v ziskovém sektoru realizující cíle státní vzdělávací politiky. V instituci, která se prioritně zabývá podporou vzdělávání pedagogických pracovníků a realizací vzdělávacích programů pro veřejnost. Původní požadavek vedoucího práce na realizaci neanonymního rozhovoru se nakonec neuskutečnil. Část informantů preferovala anonymní výzkumné šetření. Respektujeme jejich podmínku a vzhledem k ujednocení označení informantů realizujeme analýzu dat jako anonymní.

Informant označení	Pracoviště	Sektor
Informant 1	UTB, Fakulta humanitních studií UTB, Zlín	neziskový
Informant 2	OU, Pedagogická fakulta Ostrava	neziskový
Informant 3	OU, Pedagogická fakulta Ostrava	neziskový
Informant 4	Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica	neziskový
Informant 5	Národní institut pro další vzdělávání, Olomouc	ziskový

Tabulka 1

Podepsané informované souhlasy s participací na výzkumu nebudou předána dalším osobám, ani jinak zveřejněna.

5.2 Sběr dat

Sběr dat se uskutečnil ve čtyřech případech v budově akademického pracoviště UTB, Fakulty humanitních studií ve Zlíně. Setkání proběhlo ve dvou případech v rámci přípravy projektu ve Zlíně v prostorách budovy U18. Ve dvou případech byli požádáni o rozhovor vyučující autorky. V jednom případě se rozhovor se uskutečnil v Olomouci v sídle společnosti. Realizace sběru dat proběhla v průběhu února a března roku 2019. Polostrukturovaný rozhovor, který jsme předkládali informantům, představoval otevřené otázky. Někteří informanti si vyžádali otázky zaslat dopředu. Otázky byly zaslány emailem. Přestože byla tvorba otázek kladena velká důležitost, při samotném rozhovoru se nepodařilo klást otázky ve stejné podobě, ani ve stejném pořadí. Negativně byla vnímána absence předvýzkumu, který nebylo možné uskutečnit z důvodu omezeného počtu dostupných informantů. V průběhu rozhovorů byly odpovědi na otázky zodpovězeny v širším kontextu. Velkou roli také hrála zainteresovanost informantů s probíranou tematikou a vysoká odbornost informantů. Přesvědčili jsme se o tvrzení Chráska, že: „*metodologie výzkumu není vytvářena předem, ale v průběhu dat*“ (Chráska, 2016, s. 301). Rozhovory se uskutečnily v průběhu února a března roku 2019. Byly nahrávány na zvukové zařízení. Průměrná délka rozhovorů se pohybovala kolem 26 minut.

Skutečná délka rozhovorů v min:

Informant označení	Délka rozhovoru
Informant 1	0:25:18
Informant 2	0:42:29
Informant 3	0:24:56
Informant 4	0:22:23
Informant 5	0:19:09

Tabulka 2

Předkládané okruhy otázek:

- 1.) Když se řekne česká andragogika, která osobnost se Vám vybaví jako první? Proč?
- 2.) Myslíte si, že pojmy jako andragogika, andragogické myšlení mají své místo v povědomí laické veřejnosti? Spojuje si veřejnost tyto pojmy se vzděláváním dospělých?
- 3.) Vybaví si, dle Vašeho názoru, laik jméno alespoň jedné andragogické osobnosti?
- 4.) Považujete za důležitou popularizaci oboru andragogika? Bylo by přínosné propagovat andragogiku jako studijní obor?
- 5.) Domníváte se, že mezi současnou odbornou veřejností je, nebo by měla být osobnost popularizující vzdělávání dospělých ve větším měřítku než doposud? Např. jako je Tomáš Sedláček v ekonomii, který ekonomickou realitu přibližuje laikům?
- 6.) Pokládáte, že je přínosnější více popularizovat studium oboru andragogika nebo realizovat vzdělávání dospělých – uspokojení subjektivní potřeby jedince?
- 7.) Dokážete si představit, že by taková osobnost motivovala společnost k celoživotnímu vzdělávání, ať už profesnímu, zájmovému nebo občanskému? Pokud ano, zvýšila by se tím dle Vás úroveň společnosti?
- 8.) Knihy zabývající se motivací, úspěchem, osobnostním rozvojem, nastavením mysli (*Konec prokrastinace*²⁵ atp.) jsou komerčně velmi úspěšné. Pokládáte je za relevantní v oblasti andragogiky? Přispívají dle Vás k popularizaci oboru, nebo obecně vzdělávání dospělých?
- 9.) V jaké oblasti andragogiky (profesní, sociální, kulturní) vidíte absolventa andragogiky jako nejpotřebnějšího?
- 10.) Přednášíte, prezentujete své poznatky jinde než na akademické půdě, např. v podnikovém vzdělávání, v personálních agenturách, ve firmách?
- 11.) Považujete za důležitý přesah vědecké činnosti do praxe? Identifikuje své poznatky v praxi?
- 12.) Máte představu o důsledcích popularizace oboru v širší společnosti?

²⁵ Kniha *Konec prokrastinace* autora Petra Ludwiga byla nominována na cenu Český bestseller za rok 2013 v kategorii Odborná a populárně naučná literatura pro dospělé.

13.) Jaká forma popularizace je dle Vás nejúčinnější? (televize, internet, přednášky, tisk)

14.) Můžete uvést příklad „Vaší osobnosti“ z jakéhokoliv oboru, která dle Vás plní funkci propagátora oboru v širší veřejnosti?

15.) Prostor pro doplnění/upřesnění k danému tématu.

5.3 Analýza dat

Zpracovávali jsme data získané formou polostrukturovaných rozhovorů. Zvukový záznam proběhl na základě písemného souhlasu informantů. Dle Švaříčka a Šed'ové je nutné nejprve získaný materiál podrobit systematické analýze. V konečném důsledku jsou původní texty redukovány, aby mohly být rozšířené o interpretaci (Švaříček, Šed'ová, 2004, s. 207–210).

Přepis získaných dat do psané podoby proběhl pomocí aplikace zpomalující rychlost mluveného slova. Při přepisu do textové podoby došlo k redukci dat. Byla vynechána opakující se slova, nevýznamná slovní spojení atd. Vynechali jsme i popis emočních projevů, neboť pro problematiku výzkumu neměla žádný smysl. Písemná forma dovoluje zpracovat data pomocí textové analýzy. Ukázka přepisu náhodně vybraného rozhovoru je součástí přílohy této bakalářské práce.

Takto zorganizovaná data jsme považovali za připravená k použití techniky otevřeného kódování. *„Kódování obecně představuje operace, podle nichž jsou údaje rozebrány a konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevření kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu výzkumník dále pracuje“* (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211).

Kategorie vytvořené v logické souvislosti, přičemž jsme stále kladli důraz na stanovený cíl výzkumu. Pomalým opakujícím se čtením jsme kategorizovali jednotlivá místa textu. Každá kategorie byla rozdělena na významově odpovídající kódy, v našem případě barevně rozlišená. Pomocí kódování se vytvořily vzájemné souvislosti a vazby mezi jednotlivými kategoriemi. Snahou bylo vystihnout hlavní myšlenky jednotlivých odpovědí. Jednotlivé přepisy byly zorganizovány tak, abychom v analyzovaných datech snadno orientovali.

Vytvořili jsme si přehledný seznam kódů, který odpovídal naší analýze. Pro systematický popis analyzovaných dat jsme pokračovali navazující technikou na otevřené kódování, a to axiálním kódování – použití paradigmatického modelu. „*Použití tohoto modelu umožňuje o datech systematicky přemýšlet, vzájemně jej k sobě vztahovat složitými způsoby a zároveň zohlednit procesuální dynamiku v datech*“ (Švaříček, Šedová, 2004, s. 232).

Kategorie	Kód	Subkategorie
Andragogická osobnost	osobnost	širší veřejnost
	přínos osobnosti	
	znalost	
	neznalost	
Nevědomost neomlouvá	komunikační handicap	
	dospělý se má učit	
	profesní hraje prim	
	hledání svého já	
Motivace ke vzdělávání	komerční motivace	
	vzdělávání posiluje	
	chci se učit	
	musím se učit	
Andragogika dnes	přesah vědy do praxe	
	propaguji andragogiku	
	propagační aktivity pracoviště	
	aktuální andragogika	
	absolventi v praxi	
Propagace znamená povědomí	propagátor - andragog	
	propagátor z jiného oboru	
	popularizační formy	
	přínos propagace	

Tabulka 3

6 VÝSLEDKY ANALÝZY DAT

Výsledky výzkumu jsou prezentované pomocí textové analýzy uskutečněných rozhovorů. Popisujeme současnou andragogickou realitu očima aktivních aktérů působících na andragogické půdě. Soustředujeme se na subjektivní pohled informantů. Pokoušíme proniknout pomocí zakotvené teorie do dané problematiky a odhalit nové skutečnosti. Výsledky prezentace tvoří přímé citace z pořízených rozhovorů s informanty. Postupně přinášíme rozbor jednotlivých kategorií. Pro organizaci získaných dat jsme použili metodu otevřeného kódování. Analyzovaným jednotkám byly přiděleny kódy. Pozorované tendence byly zakódovány. Tyto kódy jsme významově seskupili do kategorií. Vzniklé kategorie jsme označili tak, že formulují určitý problém vztahující se k výzkumné otázce. Určité pasáže textu paralelně odpovídají více kódům. Cílem zkoumání jednotlivých kategorií byla odpověď na výzkumnou otázku. Kategorie jsme označili:

Kategorie				
Andragogická celebrita	Vědomá nevědomost	Motivace ke vzdělávání	Přesah vědy do praxe	Propagace

Tabulka 4

6.1 Andragogická celebrita

Kategorií *Andragogická celebrita* popisujeme názory osobností, které byly vstupní branou do dané problematiky. Kódy označujeme: *osobnost, přínos osobnosti*, subkategorie širší veřejnost, která obsahuje kódy *znalost, neznalost*.

Kategorie Andragogická celebrita			
Kódy			
inspirující osobnost	přínos osobnosti	znalost	neznalost
		Širší veřejnost	

Tabulka 5

Informanti dokázali s nadšením a úctou popisovat andragogické osobnosti. Uváděli své „vzory“, které je mnohdy přivedli k zájmu o problematiku celoživotního vzdělávání, následně je inspirovali a inspirují je dodnes. Informant 1 popisuje českou andragogickou

osobnost, která se mu vybaví jako první takto: „*Mně se vybaví dr. Palán, protože pro mě je to člověk, který stál u zrodu oboru a také u popularizace oboru v různých oblastech.* Nezůstává u jedné a pokračoval: „*Druhá osobnost, se kterou jsem se blíže seznámil při studiu andragogiky nebo při realizaci andragogiky je osobnost Jochmana z Olomouce, který vlastně začal rozvádět andragogiku do širší báze. Třetí osobnost je J. A. Komenský. U kterého zjišťujeme, že jeho zájmem byly nejen děti, výchova a vzdělávání dětí, ale i výchova a vzdělávání dospělých.*“ Zdůrazňuje také jména potvrzující filozofické kořeny andragogiky, jakou je „*osobnost Sókratova. Rád bych ho tam přidal zcela jako zakladatele zájmu o člověka – péče o duši. Což pro mě rozvíjí další lidé, filozofové jako Patočka, Pešková, Palouš atd.*“ Informant 2 vzpomněl na „*ještě z mládí osobnosti jako pražský Livečka, nebo potom olomoucký Jochman. Takže bych řekl, že tyto dvě postavy, mě přijdou tak jako významné.*“ Informant 2 kriticky poznamenal: „*Řekl bych, že ta první je trochu zapomenutá, mám pocit. Ty práce, které vznikali v padesátých, šedesátých letech v Praze jako by zakryl čas. Ale to je věc toho pracoviště, kde působili, že by je udrželi i podvědomí svého významného andragoga.*“ Do třetice ještě uvedl: „*Vzpomínám ještě, když jsem u těch osobností, možná jsem zapomněl na Zdeňka Palána. Dlouholetý předseda Asociace vzdělávání dospělých, takže tam jsem na něho v duchu myslel, ale nevyslovil. Takže to bych doporučil připsat. Nejstaršího z těch mladších má kolem osmdesátky (...). Ještě za jeho éry se zdálo, že se něco děje.*“ Další uváděná jména Balvín, Malach, Livečka, Jochman, Průcha, Palán, Veteška, Beneš, Prusáková, Šimek, Čornaničová, Perhác, Veteška atd. Nejčastěji jmenovanou osobností informantů zaznělo jméno Vladimíra Jochmana a Zdeňka Palána. Naproti tomu Informant 5, odborník aktivně realizující se v praktické oblasti vzdělávání dospělých se vyjádřil jinak: „*Typické osobnosti andragogiky neznám. Andragogiku znám více po té praktické stránce.*“

Přínos andragogických osobností byl okrajově zmíněn již v předchozí kapitole, ale informanti se vyjádřili v širším kontextu, předkládáme vyjádření ve více rovinách. V rovině přínosu osobnosti pro andragogiku jako vědní a studijní obor se Informant 4 se vyjádřil k tématu takto: „*Mě napadá jméno docent Beneš. Jako významný, podle mě z hlediska teoretické roviny jako nejvýznamnější odborník v České republice. Ale pokud se řekne docent Beneš, jedním dechem musím dodat profesorka Prusáková. Mám takový pocit, že tyto dvě osobnosti spolu s profesorem Šimkem a případně dalšími významnými andragogy na Slovensku, tzn. spolu s paní docentkou Čornaničovou, profesorem Perhácem, nebo doktorem Palánem. Respektive s docentem Jochmanem, určitě stáli při*

vzniku nové koncepce andragogické teorie.“ Informant 1 přínos osobností podal v jiné rovině: „(...) každý má svůj přínos. Ale jako zakladatele já si to spojuji s péčí o člověka dospělého – já považuji člověka, člověka, který se snaží pečovat o duši – ta je dost důležitá. Nejen to, jak se má člověk zachovat ve společnosti.“ Informant 3 se vyjádřil k danému tématu v osobní rovině: „Z české andragogiky je to pan docent Veteška, protože on dělal do kompetencí, a vůbec do problematiky rozvoje kompetencí člověka, a to téma mě velmi zajímá. Potom pan profesor Průcha ve spojitosti s Andragogickým slovníkem. Potom taky samozřejmě pan docent Malach. Protože je to můj učitel andragogiky. Za druhé jsem také vycházel z jeho kompetenčního modelu lektora dalšího vzdělávání při mojí další odborné činnosti.“

Subkategorie *Širší veřejnost pomocí kódů znalost, neznalost* představila osobní zkušenosti a poznatky z okolí našich informantů zachycující povědomí o andragogických osobnostech. Informant 3 vysvětlil. „Nevybaví. Dle mého názoru laik určitě ne, protože neví co je to andragogika. Neví, tím pádem ani o těch osobnostech. Ne.“ Dokáže si laik, člověk, který nemá konkrétní vztah se studijním a vědním oborem, vybavit andragogickou osobnost? „Pokud to není zainteresovaný člověk, žádnou osobnost si nevybaví.“ „Možná, že si vybaví Komenského. Protože někde zaslechnou..., že ve školách se učí spíš Komenský v literatuře jako představitel duchovní literatury. Teď je otázka, jestli jsou někdy ta slova o jeho učení spojována s celoživotním od kolébky po hrob.“ „Pokud se v rodinném nebo pracovním prostředí neseťkali s konkrétními metodickými materiály, ve kterých autoři mohli být už vzpomenuté osobnosti, tak moje odpověď je opět ne.“ Informant 5 potvrdil již uvedené: „Málo známé, málo zpopularizované, známé spíše po té stránce praktické.“ Jednoznačné výpovědi doložily, že široká veřejnost nemá povědomí o andragogických osobnostech.

6.2 Vědomá nevědomost

Kategorii *Vědomá nevědomost* popisujeme kódy *komunikační handicap, dospělý se má učit, profesní hraje prim, hledání svého já*.

Kategorie Vědomá nevědomost			
Kódy			
komunikační handicap	dospělý se má učit	profesní hraje prim	hledání svého já

Tabulka 6

Neznalost širší veřejnosti osobností spojených se vzděláváním dospělých přirozeně odhaluje větší problém. Informanti se shodují, že hlavním důvodem by mohl být *komunikační handicap*. Pojmy jako andragogika, andragogické myšlení si veřejnost nespojuje se vzděláváním dospělých. Úvodem zkušenost Informanta 4: „*Jedna z prvních otázek, protože učím v prvních ročnících je: zda tuší, na jaký obor se přihlásili, ti uchazeči? A musím říct, že ne všichni tuší, co budou studovat. Ale není to zas až takový problém.*“ Informant 1 situaci povědomí o andragogice mezi širší veřejností vysvětluje: „*To jsou věci, zdali se používají správně pojmy, zdali společnost, nebo lidé rozumějí pojmu andragogika. Většinou nerozumí. Protože, když říkám, že, vyučuji andragogiku, tak vidím na tváři každého dospělého, skoro každého – to vím i ze zkušenosti našich studentů, že neví co je to andragogika.*“ Na půdě odborné andragogiky je všeobecně známá pojmová roztržitost. Informant 2 tuto situaci nejenže potvrzuje, ale i vysvětluje: „*(...) že to není chyba jenom veřejnosti, ale i těch andragogů, že nejsou tak vidět, nebo tím, že původní název oboru, který se studoval v Praze a v Olomouci byl Výchova vzdělávání dospělých tzv. VVD. A tak to s andragogikou moc nefigurovalo. A dokonce řekněme, že ta situace, že andragogika je pořád pěstovaná třeba i v rámci národního kvalifikačního rámcového terciálního vzdělávání v oblasti vzdělávání tzn. neučitelské pedagogice, vedle sociální pedagogiky. Ona se ještě nevymanila z toho... mateřské náruče pedagogiky a tím možná i ten problém andragogiky není ještě veřejnosti znám.*“ Informant 2 pokračuje v definování možného terminologického problému: „*(...) složenina ‚andros‘, nebo podobně jako muž, je dneska diskriminační vůči ženám. Dneska v genderově vyváženém prostředí bychom měli snad dát jiný název.*“ Informant 4 se vyjádřil podobně: „*Moje zkušenosti to jednoznačně dokumentují, že ta vědecká rovina, to vědecké uchopení teorie edukace dospělých a tím pádem tvorba andragogické koncepce byla velmi důležitá pro vědu jako takovou, aby se etablovala. Na druhé straně, ve vztahu k veřejnosti se dosud nepodařilo najít nějaký průnik vnímání veřejnosti a vnímání té vědecké komunity.*“ Zkušenost ze svého okolí odhalil Informant 3: „*V povědomí laické veřejnosti podle mého názoru andragogika není. Protože už se mi několikrát stalo, že když jsem svým kamarádům, přátelům a známým řekl, že jsem*

andragog, ptali se mě, co to je.“ Informant je přesvědčen, že to není otázka dosaženého stupně vzdělání jedince, ale že neznalost existuje napříč společenským spektrem bez ohledu na sociální skupinu a odbornost: „Jsou to lidé z nejrůznějších sociálních skupin a různých profesí.“ Informant 1 podotkl, širší veřejnost mnohdy nerozumí ani jiným, běžně užívaným pojmům: „Laik se dívá na pojem andragogika trochu překvapeně (...). Z mé zkušenosti se lidé přiznají, že nevědí, pojmy jako pedagogika dospělých, výchova dospělých.“ Naproti tomu informant 5 z oblasti praxe vidí situaci tak, že „(...) laická veřejnost tyto pojmy používá v širším kontextu. (...) Laik si dokáže představit, co pod tím pojmem může očekávat a co konkrétně znamená.“ Informant 4 neřeší název oboru, ale důležitost obsahu. „Já pevně věřím, že andragogika, ať se název v budoucnosti, třeba z marketingových důvodů upraví jakkoliv. Já si myslím, že andragogický koncept je celkem dobrý. Jen uvědomuji si ten komunikační handicap tohoto označení.“

Informant 1 popisuje nejen neznalost pojmového ukotvení andragogiky, ale sleduje absenci jedné ze základních andragogických myšlenek v širší společnosti, kterou je, že dospělí se mají učit: „Protože ne všichni v naší společnosti jsou srozuměni s tím, že člověk dospělý má být stále vzděláván. To je prostě základní otázka andragogiky, přesvědčit dospělé v různých oblastech, že vzdělávání dospělých má svůj smysl.“ Informant 4 má podobný názor, i přes popisované postavení andragogiky ve společnosti: „Já si myslím, že má perspektivu a koneckonců je absolutně jasné, že nejen v národním i v nadnárodním rozměru je ten proces celoživotního učení a edukace dospělých absolutní nevyhnutelností. Jak ze sociálního pohledu, tak i z jiných důvodů (...). Informant 3 předkládá odlišný názor na to, zda by se povědomí o andragogice jako vědě mělo týkat celé společnosti: „Nikdy se to nestane, že všichni lidé budou mít vzdělání na prvním místě svých osobních hodnot. (...) Lidé chodí do práce, žijí v nějakých sociálních skupinách, v nějaké kulturní společnosti. Ale oni nemají tušení, že existuje sociální, profesní a kulturní andragogika. A je jim to úplně jedno.“

Pojmy jako vzdělání, vzdělávání, učení se, prolíná každodenním životem celé společnosti. Jedinec neví, že např. realizací firemního vzdělávání se stává součástí andragogických procesů. Mezi nejčastěji realizované vzdělávání dle našich informantů je profesní – *Profesní hraje prim*. Informant 4 popisuje podrobně stav jednotlivých konstituovaných andragogických disciplín. „(...) je úplně přirozené, že největší zájem je o ty andragogické procesy, které řeší problémy související s výkonem profese, andragogické aktivity. Mám však pocit, že s rozvojem občanské společnosti, i když si myslím, že u nás je ta občanská

společnost v plenkách. A postupným etablováním se nějaké reálné představy o životním stylu, bude, a zkušenosti z rozvinutých ekonomik stabilizovaných zemí to jednoznačně dokumentují. Jakýsi přesun pozornosti z profesní andragogiky na kulturně- andragogické, respektive na sociálně-andragogické procesy. Souvisí bezprostředně s životním stylem člověka, s jeho osobním pocitem štěstí, uspokojením, seberozvojem, atd. Se seberealizací. Určitě to nebude znamenat nějakou negaci profesně-andragogických aktivit. Já si myslím, že z podstaty věci vzdělávání v prostředí práce asi bude vždy hrát prim a bude to ta nejtradičnější andragogická parketa, která do budoucna v horizontu deseti let. Zajímavou oblastí působení, pokud ji chceme počítat do andragogické oblasti je age-management, a v našem případě se zaměřením na seniorworkers tzn. starších zaměstnanců. Tak se dostáváme do geragogické problematice. Tzn. edukace seniorů, tam vidím obrovský potenciál.“

Potřeba seberealizace tvoří důležitou kapitolu ve vzdělávání. Seberealizaci označujeme kódem: *hledání vlastního já*. Informant 1 popisuje účastnické subjektivní pocity, hledání sebe, které by mohli být motivací ke vzdělávání: *„Aby to chápali přínos pro člověka, pro jeho rozvoj, pro nalezení smyslu života v práci, v pracovním kolektivu, v nějaké firmě atd.“* Dle výpovědí odborníků se vyskytuje velká skupina lidí, kteří neakceptují požadavky současné společnosti. Dospělý člověk má být schopen čelit změnám v profesním, sociálním a kulturním životě. Informant 1 to potvrzuje: *„Protože je zaběhaný takový názor, že proč se máme my dospělí učit, vzdělávat atd., když jsme skončili školu, dokonce vysokou a máme k tomu i papír.“* Informant 2 popisuje kultivaci člověka jako předpoklad vyspělé společnosti. *„(...) vzdělání, pokud kultivuje člověka, jeho sebeúctu, sebehodnocení, nebo uvědomění sebe sama. (Na to jsou různé anglické výrazy). A že tím pádem se nebojí řešit společenské problémy nebo osobní problémy. Možná, že ti zdatnější, podnikavější, tvořivější. Vzdělání jej může osvobodovat, no řekněme, nechci říct nižší potřeby dle Maslowa. (...) řekněme vybavit člověka o přehledu o společnosti, jak funguje, jaké má pilíře. Co noviny, co parlament, co vláda, jaká je tam moc. Kdo může víc, co může policie. Ve společnosti vládne celá řada iluzí. (...)já bych řekl vaší terminologií tak je to sociální, nebo občanské vzdělávání, tam si myslím, že je třeba největší kultivace. Aby si lidé odvykli, to. Manažeři to nazývají, umístění kontroly (locus of control), aby si lidé odvykli vidět všechno zlo nahoře. Zakořeněné v Česku od terziánských nebo od habsburských dob: ‚to Rakušani‘, ‚to ti v Praze‘, ‚my za nic nemůžeme‘, ‚jsme malí páni‘. To bych řekl, že malá česká malost by chtěla vzdělání posílit a dát lidem větší informace. Jaké mají svá práva,*

ale i povinnosti samozřejmě, to je vyvážené. Uvědomění tady chybí.“ Informant 4 vysvětluje: „Pokud se bude upevňovat ekonomická stabilizace obyvatelstva, myslím si, že přijdou na řadu stále víc ta témata, která jsem říkal – seberealizace, životního stylu atd.“

6.3 Motivace ke vzdělávání

Kategorii Motivace jsme rozčlenily na kódy: *chci se učit, musím se učit, vzdělávání posiluje, komerční motivace.*

Kategorie Motivace ke vzdělávání			
Kódy			
chci se učit	musím se učit	vzdělávání posiluje	komerční motivace

Tabulka 7

Mezi vnitřní a vnější potřebou vzdělávat se, dle vyjádření informantů existuje velmi tenká hranice. Podle vyjádření Informanta 3: „Vzdělávání dospělých, když potřebují uspokojit nějaké subjektivní potřeby. Ti lidé. Někaké rekvalifikační kurzy, jsou tam, že tam chtějí být. To jejich motivační prvek.“ Informant 4 se na základě svých poznatků domnívá, že ekonomická potřeba jako impuls ke vzdělávání převažuje: „V situaci, kdy většina populace, dospělé populace zvažuje výdaje. To znamená, že nemá otevřený účet. Tak pokud se rozhoduje, kde věnovat čas, energii a peníze, tak se rozhodne, a má to souvislost se vzděláním, tak se rozhodne pro takové vzdělávání, od kterého čeká bezprostřední hmatatelný profit. Někaký benefit, a ten se nejrychleji projeví v práci. Tzn, stabilizace na trhu práce, pracovní postup, anebo zvýšení šance na získání nějaké práce“ Informant 2 si není jistý, který motiv vedoucí jedince ke vzdělávání je silnější: „Dost často spojená s pracovním postavením a možností profesní potřebou získat, nebo udržet se v pozici. Protože jsem organizoval celou řadu, řekněme celoživotních kurzů, které měli pokračování v graduálním studiu (paragraf 60...) Ale pak se stalo, že dosáhli třeba bakalářského stupně, který už je stabilizoval ve funkci. Hodně to byli policisté, pracovníci vězeňské služby, celní správy atd. V tu chvíli se jim to zalíbilo a šli na magisterská studia, aniž by museli. Řekl bych, že jsou diskuze, zda externí motivace má ke vzdělávání nějakou funkci, nebo nemá. Ale já bych ji nepodceňoval. I když jsem slyšel, že externí motivace nemá tu cenu jako vnitřní. Ale vůbec bych se nebál říct, že pro mnoho lidí to ohrožení, nebo

možnost udržet si pozici, začalo to z donucení a skončilo to ve vlastním zájmu, velmi často jsme se divili např. u policistů. Policista už nemusel, a přesto škola se mu tak zalíbila. Mnozí tam psali, že to pro ně chodit půldne v týdnu, někdy i v sobotu, bylo pro ně nejkrásnější chvíle. Že vymanili se z toho pracovního shonu, že museli psát seminárky, že se museli učit na zkoušky. Byla to pro ně velká změna. A že dokonce někteří dosáhli magisterské, s některými jsem se setkal dokonce na doktorském studiu. Řekl bych, že může být zajímavý spouštěč externí okolnost, ale u mnoha lidí se dobře přetavuje vnitřní motivace.“ Informant 2 se ještě vyjádřil k motivaci ke vzdělávání a popisuje jiný úhel motivace. „Vloni vyšla knížka v létě paní profesorky akreditační komice, politoložky Vladimíry Dvořákové. Ta se věnovala problémům vysokých škol, dokonce i v podtitulu se objevilo... jako současné doby.... Řekněme, pokud bychom vzali vysokoškoláka jako relativně zralého, dle některých statistik věkově dospělého, tak je to zajímavá kniha, která nebyla o popularizaci vysokoškolského vzdělávání, ale spíš k ukázání toho, kam až může směřovat bezmezná touha po vzdělání ve snaze získat peníze, nebo prosadit svůj parciální zájem a maskovat ho jako do společenské potřeby atd.

Informanti svými poznatky prokazují vliv vzdělání na člověka a na společnost jako celek. Informant 4 popisuje: „Jsem přesvědčený o tom, že úroveň společnosti je přímo determinovaná úrovní vzdělání. Pro mě společnost není neutrální pojem. Pro mě společnost jsou lidé a logicky mně z toho vyplývá, že jakékoli vzdělávací aktivity, pokud mají svou základní kvalitu, přispívají k zvýšení úrovně společnosti. Tedy přes rozvoj osobnosti.“ Informant 2 vypovídá podobně, že jakákoliv činnost vzdělávacího charakteru vede k zvýšení úrovně společnosti: „Kdybychom, řekli, že ne, tak bychom nevěřili sami své vlastní činnosti. Řekl bych, že do jisté míry ano, ale pokud ta kultivace nastane, tak by měla být potom zakotvena, respektována, řekněme v normách buď etických, nebo právních. (...) Třeba by nějaké příklady studentů, kteří studiem nabyli jenom většího sebevědomí, nebo nabyli určité sebe-hodnoty, nebo uvědomili si svoji cenu na trhu práce. Že už nejsou tak zranitelní, nebo že nejsou tak manipulovatelní někým, kdo třeba zneužívá situaci.“

V poslední době se ve společnosti objevují komerční záležitosti knihy, programy atd. Zabývají se motivací, úspěchem osobnostním rozvojem, nastavením mysli. Zajímá nás názor informantů na komerční produkty určené širší veřejnosti, posuzovali jejich relevantnost na poli vzdělávání. Informanti se vyjadřovali k danému tématu velmi obecně, protože knihy tohoto druhu nečtou. Informant 1 vypovídá, že může takový zdroj obeznámit veřejnost s oborem, ale po odborné stránce nejsou relevantní: „Já myslím, že to možné je,

že to přispívá k tomu rozvoji oboru, k popularizaci oboru. Na druhé straně si myslím, že to není – těch knížek je mnoho, zaměřují se na určité dílčí oblasti. Třeba jak zlepšit... zaměření člověka na to, aby byl úspěšný. Myslí, že popularizace andragogiky by měla jít trochu filozofičtějším směrem – rozvoj osobnosti. Knihy, které vycházejí, jsou dílčími programy a návody jak zlepšit svoji osobnost, ale andragogika se zabývá trochu širším záběrem na dospělého člověka s určitým filozofickým zázemím, jak jsem řekl.“ Podobně se k dané problematice vyjadřuje Informant 4: „Vždy je potřebné zvážit, jaký zdroj, nebo na co daný zdroj používáme. Bohužel musím říct, že doba, která přeje komerci, přinesla na knižní trh několik publikací, které mají „design“ nějakých andragogických úvah. Po prostudování, nebo ten, kdo se tomu věnuje, velmi rychle zjistí, že se seriózní andragogickou teorií nemá nic společného. Na druhé straně si dokážu představit, že někoho oslovují. Jen obávám se, že pokud někoho osloví nekvalitní publikace, i když je komerčně úspěšná, a na základě takového oslovení se ten člověk dostane do konkrétní a velmi seriózní andragogické přípravy, např. začínající lektor. A zjistí obrovský rozpor mezi tím, co je deklarované v takové populární komerčně úspěšné publikaci a co je naopak obsahem seriózní andragogické přípravy, tak to může působit poměrně demotivačně (...). Opravdu, jen něco publikovat a udělat z toho dobrý marketingový tah, bez ohledu na to, jestli to má nebo nemá nějakou vědeckou hodnotu. Ta věda nemusí být v těžkých teoriích, může mít aplikační charakter. Může se týkat metod, cílových skupin práce lektora atd. Podle mě to musí být vždy postavené na pevných teoretických základech.“ Informant 3 považuje za podporující komerční produkty se vzdělávací tematikou: „Já je pokládám za velmi důležité. Možná, že autoři těchto knih motivují lidi k dalšímu učení. Protože lidé si potom koupí jinou literaturu podobného žánru, podobného tématu. Možná, že to jsou ty osobnosti, autoři těchto knih.“ Nicméně nepřikládá důležitost komerci coby popularizačnímu prostředku oboru andragogika. „Jestli k popularizaci oboru přispěje kniha od Petra Ludwiga, to se domnívám, že ne. Ale přispěje obecně k vzdělávání dospělých, protože si to ti lidi přečtou. Pak se v nich vzbudí zájem o to téma, nebo se něco nového dozví, nebo je to může inspirovat. K seberozvoji, k seberealizaci, mohou leccos pochopit.“ Odlišnou zkušenost popisuje Informant 5 z praxe, zastává se komerčních aktivit. Považuje je za dobrý pokus vzbudit ve veřejnosti zájem o vzdělání dospělé populace: „Myslím si, že tyto knihy zabývající se zejména psychologii, seberozvojem, nebo pedagogikou dítěte, nebo psychologickým rozvojem dítěte obecně jsou v poslední době velmi propagované, jak říkáte. A dobře se čtou, jsou dobře napsané, jsou zajímavé pro

klienta a obecně přispívají k tomu, že lidé se více hlásí na jednotlivé vzdělávací akce. Já to vidím i u sebe, že když nabídnu nějaké lukrativní téma, tak to téma je ihned obsazené. Když nabídnu téma úzce specializované, ale je více vede k vyšší kvalifikaci, tak je problém s naplněností. Myslím si, že ano.(...) Tak první po čem sáhneme, co je relativně nejvíce dostupné. Tak jsou to knížky a dejme tomu sdělovací semináře, které se týkají tohoto tématu.“

6.4 Andragogika dnes

Kategorii *Andragogika dnes* jsme rozčlenily na kódy: *přesah vědy do praxe, propagují andragogiku, propagační aktivity pracoviště, současná andragogika, absolventi v praxi.*

Kategorie Andragogika dnes				
Kódy				
přesah vědy do praxe	propagují andragogiku	propagační aktivity pracoviště	současná andragogika	absolventi v praxi

Tabulka 8

Andragogika coby vědní obor zaujímá pevné místo v humanitních vědách. Důvody důležitosti přesahu vědecké činnosti do širší veřejnosti popisuje Informant 4: *„Bezpochyby. Praxe má vždy velmi inspirativní rozměr. Koneckonců se postavila na úroveň významu teorie. Tak ta teorie nesmí být samo-účelová. Ona musí čerpat podněty z praxe. Andragogika vznikla jako věda, která je bezprostředně spojená s praxí, jako odezva na potřeby praxe. Ale ta teorie musí na druhé straně mít svoje poznatky zpracované v podobě vědeckých teorií. Zpracovat tak, aby byly implikovatelné i pro zkvalitnění praxe. To je instrukční funkce andragogiky, která směřuje do zkvalitnění konkrétní vědecké andragogiky.“* Pohled informanta 5 z praxe nasvědčuje rozpor mezi tím co je a mělo by být: *„Myslím si, že je to velice důležité. Já se hodně setkávám hodně s tím, že je hodně lidí vědecky založených, nebo odborníků, kteří třeba dlouhodobě působí na univerzitě. Ale přesah do praxe nemají (...). Vidím u nich hodně potřebné, aby ten odborník, který je vyučuje, který je má na starosti, aby byl hodně propojen s tou praxí, protože se hodně ptají. (...) Já osobně se při realizaci vzdělávacích programů setkávám s názorem, že veřejnost vnímá vzdělávací programy příliš... z hlediska praxe. Většina se točí kolem teorie a málokdy jim přináší praktické zkušenosti a návod jak pracovat v tomhle.“*

Prezentují sami informanti své poznatky jinde, než na akademické půdě? Informant 1 vysvětluje jeho příspěvek vedoucí k rozšiřování vědy či její povědomí do širší veřejnosti: „*To já nedělám, ale to není to že... Ale jsem oslovován, abych např. filozofii vzdělávání dospělých učil v oblasti managementu apod. Pokud to mohu realizovat, tak zcela jistě mohu. Taky se snažím popularizovat vědu v rozhovoru s různými lidmi, svými prostředky (...) na akademické půdě přímo při výuce u studentů, kteří nejsou odborníky na andragogiku, např. sociální pedagogové.*“ Informant 2 k tématu uvádí: „*V poslední době nemám na to dost času, abych se tomu takto věnoval. Ale ještě před deseti lety jsem dělal něco, co se nazývá tutor (...), a teď zavalen akademickými povinnostmi nekonám.*“ Informant 1 vysvětluje širší rozměr, proč aktivně on a jiní kolegové neprezentují své poznatky: „*Popularizace a vědecký výzkum je trochu něco jiného. Když někdo popularizuje nějakou vědu, nemá tolik možností se tolik v ní ‚rýpat‘, tzv. analyzovat. Takže má potom jiný určitý cíl. Ale myslím, že by to bylo prospěšné pro společnost.*“ Informant 2 popisuje důvody obecně. „*Nevím, jestli by taková osobnost věnovala svůj čas. Protože možná že, ta popularizace patří ke třetí roli univerzit a zatím nemá parametry hodnocení. Když to řeknu upřímně. Tak víme, kolik kdo učí, kolik kdo má bakalářských prací, kolik kdo má diplomových prací, kolik napsal prací vědeckých, v angličtině, v odborném časopise, ale asi by nebylo oceňováno, kdyby někdo věnoval velký čas, aby někdo propagovat andragogiku.*“ Výjimka v případě Informanta 3 potvrzuje pravidlo: „*Ano. Ve firmách, ve vzdělávacích agenturách a na univerzitě třetího věku*“

Zjistili jsme že, popularizační aktivity akademických pracovišť směrem k širší veřejnosti nejsou prioritou, ale to neznamená, že je nepěstují. Informant 3 vyjmenovává akce ze svého pracoviště: „*Pokud se jedná o vědecké konference, ty může navštívit i člověk z široké veřejnosti. Nemusí to být pouze andragog. Takže tato aktivita. Jsou různé projekty, některé jsou na mezinárodní úrovni, které mají povinné výstupy. Je vydán nějaký sborník, nebo závěrečná zpráva, která je veřejnosti přístupná, je zveřejněná na webových stránkách. Otázkou je, jestli ta široká veřejnost má motivaci si o tom přečíst. Další popularizační aktivity vědeckých pracovišť: dny otevřených dveří samozřejmě. Nebo ještě máme den vědců, například.*“ Tvrzení se liší od pracoviště, Informant 2 uvádí. „*Máme něco jako časopis... ale nevzpomínám si, že bychom tam v poslední něco dávali o studentech andragogiky nebo o oboru andragogika. Osobně bych řekl, že tyto aktivity nějak nepěstujeme.*“ Informant 5 naopak řekl, že propagačních aktivit jejich pracoviště do širší veřejnosti je dostatek. Instituce vzdělávání dospělých se podílí na financování organizace,

proto je pohled rozšiřování povědomí o jejich aktivitách zcela jiný: „*Tak to je dost, na všech fakultách existují centra celoživotního vzdělávání, která nabízejí takové ty kurzy. (...) Právě se tam snažím propagovat odbornost, kterou mám, v rámci pedagogiky a kulturní antropologie propojené s andragogikou. Budu mít různé klienty a různé profily. Musím se s tím jednak poprat sama a také samozřejmě i na základě toho, že už mám nějaké zkušenosti, učila jsem na vysoké škole, i v jiném sektoru než na vysoké škole, tak vím jak nastavit nějakou tu komunikaci s účastníky.*“

Na základě výpovědi informantů jsme identifikovali, čím se andragogika zabývá dnes a čím se trápí. Informanti vnímají prioritně uplatnění v zaměstnání, ve své profesi, ekonomické zajištění, sílící *ageing*. Informant 1 popisuje současnou situaci: „*Obraz společnosti v různých vědeckých oborech je vždy zpětný, není to jednoduché sledovat všechny proudy. Některé jsou velmi významné. Myslím např. finské sledování vývoje vzdělávání 50+. Je to ukázka nejenom mládež dopředu, ale takový ti rváči v různých firmách, ale i starší lidé mají své místo ve společnosti, ve firmách.*“ Informant 2 podává svědectví o nedostatku součinnosti s kompetentními orgány. O andragogice, vzdělávání by se mělo více mluvit: „*De facto máme jediný zákon o vzdělávání dospělých. Pokud se nemýlím, tak pokud se mluví o právní úpravě vzdělávání dospělých Zákon 172/2006 o uznávání předchozího celoživotního učení, (...) Tady je taková moje pochybnost, jestli se o tom dost mluví nebo píše. O vzdělávání dospělých nemáme ani moc národních studií, že bychom věděli co se děje. (...) Nebo na jaké úrovni je... Různé přehledy, kde se objevují informace o účasti na vzdělávání dospělých - je to sbíráno spíše z firemních databází (...). Je to otázka, ani politická situace tomu příliš nenahrává. Kdy máme pořád problémy s garniturou, místo aby politická garnitura řešila problémy...“ Informant 1 popisuje náplň současné andragogiky: „*Základními cíli andragogiky je splnění za prvé vědeckých zájmů, rozvoj, zde existuje z hlediska různých pracovišť. Víme o jejich existenci, zabývají se jimi jednotliví odborníci, např. zájmovou činností dospělých v Praze apod. Za druhé prohloubit zájem o jednotlivé cílové skupiny, tzn. poznat jejich specifika apod. Cílové skupiny, je jich celá řada, myslím si, že jsou dost důležitým předmětem zkoumání.*“ Informant 4 vyjadřuje svůj názor a zároveň odhaluje svůj postřeh na vývoj andragogiky. „*(...) v transformujících se ekonomikách, jako je slovenské, české prostředí, visegradský prostor, je úplně přirozené, že největší zájem je o ty andragogické procesy, které řeší problémy související s výkonem profese, andragogické aktivity. Mám však pocit, že s rozvojem občanské společnosti, i když si myslím, že u nás je ta občanská společnost v plenkách. A**

postupným etablováním nějaké reálné představy o životním stylu, bude, a zkušenosti z rozvinutých ekonomik stabilizovaných zemí to jednoznačně dokumentují. Jakýsi přesun pozornosti z profesní andragogiky na kulturně-andragogické, respektive na sociálně-andragogické procesy. Souvisí bezprostředně s životním stylem člověka, s jeho osobním pocitem štěstí, uspokojením, seberozvojem, atd. Se seberealizací. Určitě to nebude znamenat nějakou negaci profesně-andragogických aktivit. Já si myslím, že z podstaty věci vzdělávání v prostředí práce asi bude vždy hrát prim a bude to ta nejtradičnější andragogická parketa, která do budoucna v horizontu deseti let. Zajímavou oblastí působení, pokud ji chceme počítat do andragogické oblasti je age-management, a v našem případě se zaměřením na seniorworkers tzn. starších zaměstnanců. Tak se dostáváme do geragogické problematice. Tzn. edukace seniorů, tam vidím obrovský potenciál.“

„Absolventi andragogové jsou úspěšní v různých oborech.“ Výstižná věta v podstatě shrnuje výpovědi informantů pohybujících se na akademické půdě. Informant 3 o andragogice tvrdí, že *„má pořád dostatek studentů a lidé ji chtějí studovat, protože má velmi široké uplatnění, velmi široký záběr“*. Informant 1 řekl: *„Absolventi andragogové jsou úspěšní v různých oborech. Tady na univerzitě existuje specifikace, která jinde není. Absolventi andragogiky mohou se absolvovat i sociální pedagogiku, což je dle mne ideální spojení těch dvou oborů. (...) Já bych rád, aby se absolventi už na VŠ zaměřovali na určitou oblast andragogiky. Tam, kde si oni sami myslí, že budou potřební.(...) Studium andragogiky má v současnosti velký smysl. Víme, že studenti nalézají uplatnění v různých místech a dokonce tam jsou požadavky pro práci s dospělými.“* Informant 5 nabízí jiný pohled: *„Já osobně si nedokážu představit, nakolik vůbec absolventi pouze oboru andragogika mají uplatnitelnost v praxi. To by mě zajímalo, nakolik si absolvent oboru najde práci v oboru. Nebo by bylo lepší propojit s jiným oborem třeba s pedagogikou, nebo s psychologii nebo s nějakým dalším oborem. Na základě toho by byla andragogika takovým nosným prvkem.“*

6.5 Propagace znamená povědomí

Další kategorie *Propagace znamená vědomí* popisuje zjištěná vyjádření o rozšíření oboru do širší veřejnosti formou popularizace. Stanovujeme kódy *propagátor-andragog, propagátor z jiného oboru, popularizační formy, přínos propagace*. Informanti se zamýšleli nad možným přínosem popularizace oboru v širší společnosti.

Kategorie Propagace znamená povědomí			
Kódy			
propagátor - andragog	propagátor z jiného oboru	popularizační formy	přínos propagace

Tabulka 9

Popularizační osobnost propagující vzdělávání dospělých. Informant 2 přemýšlí: „(...) nejsem si, zdali taková popularizátorská osobnost existuje, nebo zdali k tomu některá stávající osobnost směřuje. Nevybavuji si, že by se někdo věnoval osvětě. Ale o andragogovi, ani o pedagogovi, že bychom někoho měli, nevím.“ Informant 2 si přece jen vzpomněl na andragoga propagátora: „Průcha tematizuje do oblastí, které pomáhají andragogům uchycovat určité tematické oblasti, nebo je vidět a umět najít si tam oblast studia. Tak asi... Průcha k tomu také pomohl, obohatil.“ Informant 4 popularizaci vzdělávání podporuje a zároveň vysvětluje proč: „(...) jakože andragogika, andragogické procesy mají jednoznačně potenciál pomoc řešit problémy dospělé populace, tak si myslím, že popularizátor, jeho činnost, by mohla být přínosem.“ „Myslím, že ano. Že je potřebné dát o sobě vědět i tímto směrem.“ Informant 4 zároveň uvádí příklady propagátora andragoga. „Dokonce bych mohl uvést příklad v České republice, kde se tímto směrem výrazně pustil doktor Langer. Tomáš Langer je, myslím, momentálně takovým představitelem andragogické teorie i praxe. Je spojujícím článkem, který prostřednictvím svých aktivit, publikačních, nebo i osobních vystoupení, organizátorské činnosti, se výrazně angažuje v tom, aby širší veřejnost věděla a rozpoznala význam edukace dospělých. S tím je asi spojená i oblast teorie andragogiky. (...) Asi doktor Palán. Já jsem byl vícekrát na jeho vystoupení. Přiznám se, způsob jeho komunikace se širší odbornou, nazvěme to i laickou andragogickou veřejností, s lektory, mě vždy velmi oslovoval. On měl ten dar řeči, a i jeho publikace jsou tak populární, protože jsou čtivé. Když jsme v České republice, podobný styl i způsob komunikace má doktor Šerák z Karlovy univerzity v Praze.“ Informátor 3 má jiný názor. Popularizaci andragogiky schvaluje, ale neví, zda je to úloha andragoga: „Tím, že andragogové existují, nevím, jestli oni zrovna jsou nositeli myšlenky, že se změní hodnoty lidí, myšlení, postoje ke vzdělání.“ Ve výpovědích se další jména prakticky nevyskytovala, pouze organizace zabývající se vzděláváním dospělých. Informant 2 upozorňuje na jiné subjekty: „Máme dvě takové instituce AIVD, že. (...) Nebo tedy Andragogická společnost. To by byly dva subjekty, které k tomu mají určité organizační předpoklady.“ Úloha popularizátora pro širší veřejnost znamená „jak se říká,

aby popularizátor sděloval člověku, jaký to má smysl, že je to pro jeho dobro,“ jak uvedl Informant 1.

Ptali jsme se také na osobnosti z jiných vědních oborů, které by mohli být inspirací pro andragogickou vědu. Popularizační osobnosti a jejich aktivity dle získaných názorových tendencí znamenají významný prvek v podpoře rozvoje vzdělanosti. Informant 1 uvádí příklad propagátora z jiného oboru: *„Jsou příklady popularizace v různých oborech vědeckým. Mě jenom napadá osobnost Jiřího Grygara, který velmi zpopularizoval obor astronomie. (...) Stejně jako např. časopis Gymnazion v Olomouci, který tam vede katedru pan profesor Jirásek, ten popularizuje osobnost J. A. Komenského. Anebo komeniologové, to jsou společnosti, které popularizují komenionologii, nebo Jaroslava Pešková, která velmi zpopularizovala filozofii, filozofii výchovy. Takže to jsou lidé a pro popularizování andragogiky je možné se obrátit na jejich zkušenosti z jejich vlivu, z jejich popularizace.* Informant 3 přiznává sílu popularizátora pro širší veřejnosti: *„Pokud se jedná o management, tak Mühlfeit z Microsoftu pro střední Evropu i Asii. Na jeho přednášce jsem jednou byl a byl jsem úplně fascinován jeho názory. To jsou lidi, kteří dokážou tu širokou veřejnost strhnout, ne strhnout, ale inspirovat, anebo přinutit zamyslet se.“* Informant 2 popisuje svůj postřeh týkající se pokusu vzbudit zájem veřejnosti o vědecké obory a zároveň zadávat podněty k přemýšlení: *„ČR2 uvádí rozhovory s osobnostmi v 8:30 s redaktorkou Ditou Zenklovou, a některé další. Bývá tam zlínský Ivan Hofman v pondělí, pak je tam Cyril Höschl jako psychiatr, pak se tam objevuje klarinetista Hlaváček, jindy ekonomka (...). A ti lidé ukazují, jak psychiatr může přemýšlet o návštěvě Babiše v Bílém domě. Toto jsou dobré počiny, kdy by si měl běžný člověk vytvořit názor. Může to být i ekonom, hudebník, ukazují způsob třeba uvažování, zpracování množství informací, schopnost vyznat se, naučit se najít pro určité otázky a odpovědi“* Ve výčtu se objevili také komerční představitelé společenského života, Informant 5 uvádí: *„Tak třeba podívejte se, takový komerčně úspěšní lidi jako je Jaroslav Dušek. To je také takový propagátor, týče se zdravotního životního stylu. (...) Řekla bych, že jeden z nejprogresivnějších propagátorů v poslední době. Víím, že ho hodně lidí sleduje (...). Na facebooku, internetové zprávy... tam se člověk hodně dozví. Jsou takoví tvůrci, vůdčí osobnosti, které to umí prezentovat, prodat to svoje knowhow a ti lidé za nimi, ten Dušek, ano, jdou.“* Informant 4 uvádí, že i bezejmenné osobnosti zaujímají významné místo v získání povědomí o jiném oboru, jiné společenské aktivitě: *„Ale mám pár lidí, které si rád poslechnu, podívám se na ně v televizi.“*

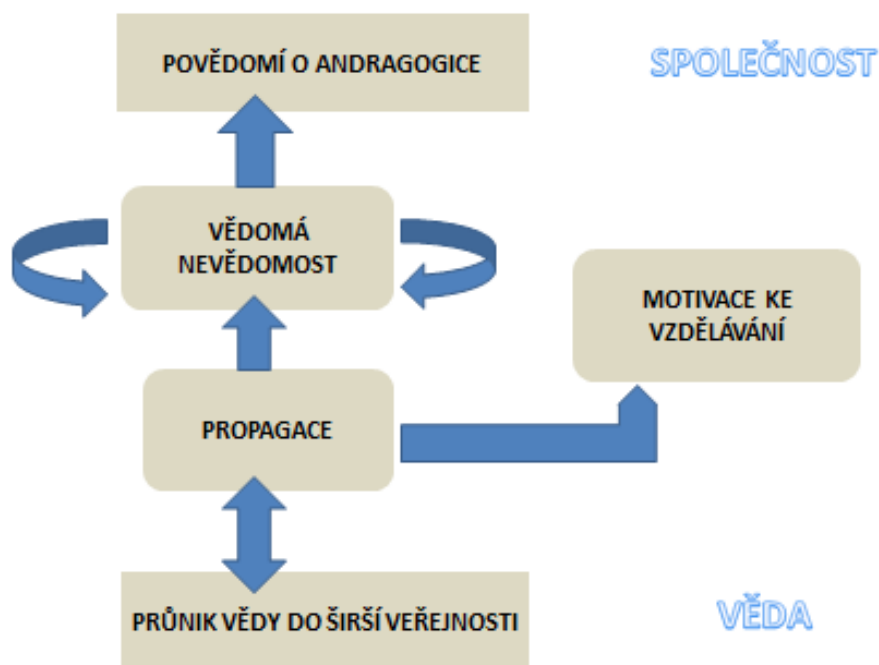
Dotazovaní na možnosti způsobu propagace oboru v širší veřejnosti uvádí obecně známé popularizační formy. Např. Informant 2 uvádí, jak si představuje účinnou propagaci: „*Asi jako v marketingu mix, řekněme jako podobně účinný. (...) Třeba Česká televize, nebo komerční, že by věnovala nějaký prostor vzdělávání, nějaké aktivity toho typu vzdělávání formální, neformální... Pamatuji si dobu, čtyřicet let nazpět, kdy řekněme možná i andragog Maňák byl propagátor didaktiky. To se tehdy dost mluvilo, že to zasahovalo tolik lidí v sedmdesátých letech, že se mluvilo o vzdělávacím kanálu České televize.*“ Jednotliví informanti uváděli jejich osobní preference možné propagace, např. Informant 3: „*Bezpochyby přímý kontakt. Přímý kontakt. A tady bych viděl opět význam různých profesních sdružení v Čechách a na Slovensku – Asociace instituci vzdělávání dospělých – AIVD. Nebo další profesní sdružení, které připravují lektory. To je možná ten první krok. Následně dobře, kvalitně připravení lektori s dobrým andragogickým teoretickým základem, samozřejmě s rozvinutými kompetencemi. Působí v konkrétní andragogické praxi. Těmito dvěma kroky si dokážu představit, jak andragogika proniká do povědomí širší veřejnosti.*“ Informant 5 preferuje současný mediální fenomén současnosti: „*V současné době každý sedí na internetu, tak zřejmě ten internet. To je nejjednodušší cesta, jak vůbec se dostat do povědomí všech. A možná i přednášky. To si také myslím, že když je to ‚face to face‘, tělo na tělo. Tak to jsou dvě formy, které já bych upřednostnila, kdybych chtěla něco zpopularizovat. To je ta nejjednodušší cesta.*“ Informant 3 dále specifikuje: „*Určitě tisk, knihy, časopisy, časopisecké články, internet, televize, potom bych dal přednášky. Tam jde ta jen veřejnost, která ví, o co se jedná.*“

Informant 1 vyjadřuje svůj postoj k přínosu propagace: „*No, samozřejmě ta popularizace. Každá věda, vědecká disciplína může být svým způsobem ráda, nebo bylo by žádoucí, aby byla popularizovaná. (...) Na to, proč je to důležitá sociální andragogika. Např. v díle paní Bakošové Andragogika jako životní pomoc. Zde by andragogika mohla být popularizována také. A jako životní pomoc v oblasti profesní, kulturní a také sociální.*“ Ve výpovědích se převažuje názor popularizace ano, ale není třeba popularizovat andragogiku coby studijní obor, jak uvádí Informant 2: „*Popularizace, co do zájmu o studium, bych řekl, že zatím nepotřebujeme dělat. My máme každoročně 200 přihlášek i víc. Počet přijímaných kolem 25, někdy trochu více. Řekl bych, že popularizace není na místě, jako z hlediska zájemců o studium.*“ Informant 4 pokládá oslovování zájemců za důležitý a zdůvodňuje proč: „*Propedeutická funkce andragogiky tzn. orientace na přípravu profesionálů v oblasti edukace dospělých má určitě i svůj marketingový rozměr. Pokud se nepodaří oslovit*

relevantní veřejnost z řad studentů prezenčního i kombinovaného studia, tak nebudeme mít prostor na to, abychom připravovali profesionály na akademické půdě.“ Na otázku, zda je důležitější propagace oboru studijního andragogika, nebo propagace subjektivní potřeby jedince vzdělávat se, se výpovědi téměř shodují. Informant 4 odpovídá, že „*se to nedá od sebe oddělit. Jak máme připravovat (...), pokud naším cílem je kvalitní praxe, která se samozřejmě opírá o kvalitní teoretický program, tak je nevyhnutné oslovit i veřejnost. Tzn. přes konkrétní edukační aktivity, které potom zpětně ovlivňují i kvalitu samotného studijního oboru. Vnímám to jako spojité nádoby. Nedokážu odpovědět co je důležitější.*“ Stejný postoj zaujímá Informant 5: „*Oboje, oboje je důležité. Mělo by se to vzájemně provázat a propojit.*“ Zároveň pochybuje o přínosu propagátora a jeho vlivu na společnost: „*Ale samotná osobnost, že by nějaký guru, že by zvýšil úroveň společnosti, že by se lidé chtěli více hlásit na vzdělávací programy. To si nemyslím, že to je zachráně, že by to poskytlo lepší výsledky.*“ Názor Informanta 3 přikládá důležitost popularizaci oboru, ale zároveň říká, že to nemá vliv na motivaci ke vzdělávání „*Popularizace oboru andragogiky je samozřejmě potřebná a dobrá. Na druhou stranu, studují ji lidé, kteří studovat chtějí.*“ Jak je andragogika schopná se vypořádat s případným otevřením se širší společnosti? Přínos popularizace Informant 2 vidí v širším záběru: „*(...) že realizovat také andragogiku, aby nesplývala s jinými obory třeba s pedagogikou apod. (...) Aby byla identifikovatelná. Možná, aby lidi uvědomili, že je významná, že je třeba ji pěstovat, dát jí nějaký prostor, aby se lidé vzdělávali, a aby je nějak oslovila.*“ Dále naznačuje, že by popularizace oboru mohla pomoci zainteresovat kompetentní místa k upozornění na problémy školství: „*Kde máte nějakou zprávu o vzdělávání ve školství? Jen když je nějaký problém. Maturita povinná nebo nepovinná? Nebo v roce 2020, nebo 2022. Inkluze. To jsou témata ze základního a středního školství. Možná trošku vysokého. Když je nějaký problém plagiátorství, opisovač prorektor. Hlásí se většinou špatné zprávy. Na to jsme dneska zvyklí. (...) Nedokážu si vzpomenout na opravdu zajímavou na zprávu o školství. (...) U dospělých nevidím žádné téma, možná dnes je populární téma bariéry vzdělávání. (...) Možná by bylo zajímavé, proč se nevzděláváme (...). Třeba by se ukázalo, že někdo něco nečiní. Třeba, že stát nepopularizuje, nebo není ochoten. Hledal jsem, jestli stát něco investuje do vzdělávání dospělých. To se nedá najít. Někde jsem definoval, že by se mohla najít nějaká suma. (...)*“

6.6 Paradigmatický model

Vysledované vzájemné vztahy a provázanost jednotlivých sledovaných jevů graficky zpracováváme do paradigmatického modelu, pomocí axiálního kódování. Ústřední myšlenkou výzkumu bylo získat názory od odborníků ohledně povědomí o andragogice ve společnosti. K lokalizaci sledovaných jevů jsme vytvořili vztahy propojující jednotlivé kategorie otevřeného kódování. Model ukazuje nepovědomí o andragogice ve společnosti. Je to společnost lidí, kteří obor nestudují, ani se s ním neseťkávají ve svém okolí. Tato skupina lidí tvoří podstatnou část společnosti. Protipólem je andragogika jako vědní a studijní obor. Odborná obec má zájem na rozšíření obecného povědomí o vědě, jejích aktivitách, možnostech vzdělávání. Průnik je podmíněn propagací. Získaný zájem u společnosti může podpořit zájem institucí při řešení problémů vědeckého a studijního oboru a vzdělávání vůbec. Andragogické myšlenky se do širší společnosti dostanou pomocí různých propagačních aktivit. Část společnosti může být dokonce motivována vzdělávat se, rozvíjet se. Teorie vynořená z dat potvrzuje, že propagace je důležitým prvkem v procesu změny od nevědomí o andragogice po statut povědomí o andragogice ve společnosti.

Obrázek 1

7 INTERPRETACE DAT, SHRNUTÍ VÝZKUMU

V kapitole pozadí výzkumného problému jsme představili důvody, čím a proč se chceme v rámci výzkumu zabývat. Provedený výzkum nám dal příležitost nahlédnout do pocitů, úvah, postojů významných andragogických osobností. „*Interpretativní validita odpovídá adekvátnímu zohlednění pohledů účastníků studie jejich intencí, myšlení a zkušenosti. Ty je nutné pochopit, interpretovat a dostatečně popsat*“ (Hendl, 2016, s. 372). Výpovědi byly poměrně složité na zpracování. Některé citované pasáže možná působí obsáhle a nelogicky, přesto je zachováváme pro pochopení kontextu. Hendl dále uvádí ve své publikaci, že výsledky kvalitativního výzkumu lze jen těžce zobecnit (Hendl, 2016, s. 48).

Úkolem výzkumu bylo popsat a analyzovat vyjádření současných andragogických osobností o povědomí o andragogice v širší společnosti. Předkládáme zjištěné závěry odpovídající na hlavní výzkumnou otázku: **Jaké je povědomí o andragogice v širší veřejnosti?**

Na základě výpovědí jednotlivých informantů andragogů jsme zjistili, že širší společnost se s andragogikou obvykle nesetká, respektive vůbec nesetká. Výpovědi připouštějí nedostatečnou prezentaci andragogiky mimo odbornou obec, a to navzdory přítomnosti andragogických procesů v každodenním životě každého jednotlivce. Veteška popisuje andragogiku jako progresivní studijní a vědní obor s řadou výjimečných osobností mající pozitivní vliv na rozvoj demokracie a kultivaci člověka. Vyzdvihuje její hodnoty z pohledu filozoficko-humanistického, ale i praktického, ve vztahu uplatnění se na trhu práce (Veteška, 2016, s. 24–25). Dle Veteškova popisu je více než žádoucí, aby společnost vnímala andragogiku, a s ní spojené procesy ve správném smyslu a v dostatečné míře. Sami informanti připouštějí potřebu andragogického povědomí ve společnosti. Proč tomu tak není? Informanti uvádí důvody nedostatečné prezentace oboru, případně aktivit vysokoškolských, tedy vědeckých pracovišť. Většinou uvádí nedostatek času a systémové nedostatky. Výpovědi o povědomí andragogiky znamenají téměř jednoznačně, že andragogiku širší společnost nezná.

Pro hlubší pochopení dané problematiky odpovídáme na vedlejší výzkumné otázky:

1. *Jakým způsobem andragog identifikuje povědomí o andragogických osobnostech ve společnosti?*

Historická i současná andragogická osobnost znamená stejně jako andragogika pro širší společnost velkou neznámou. Odpovědi na tuto otázku nepovažujeme vzhledem k předcházejícím výpovědím za překvapivou. Informanti považovali za identifikovatelnou historickou osobnost v širší veřejnosti ve dvou případech Jana Ámose Komenského. Opět ale připouštějí, že společnost tuto velkou osobnost evropských dějin nespojuje se vzděláváním dospělých, vnímá jej „pouze“ jako pedagoga. Pokud vycházíme z vyjádření našich informantů, osobnosti podílející se na etablovanosti oboru typu Palána, Jochmana již nejsou aktivní a v nastupující generaci charismatická osobnost chybí. Výjimkou by mohl být uvedený Tomáš Langer, který by svou činností mohl být pokládán za propagátora oboru, je zatím zřejmě známý pouze v odborných kruzích. Na základě popisovaných zkušeností informantů jsme potvrdili, že tzv. „andragogická celebrita“ je dosažitelná pouze pro studenta, absolventa, nebo vědeckého pracovníka oboru andragogika. Bez užší participace s oborem není možné poznat andragogické osobnosti ani jejich přínos pro společnost ani v současnosti, ani v historii. Neznalost andragogických jmen ve společnosti informanti považují za neměnný fakt. Je tato nevědomost dostačující pro mladý perspektivní studijní a vědní obor? Informanti považují existenci výrazné andragogické osobnosti za přínosnou pro rozvoj oboru, pro společnost. Veteška ve své publikaci *Přehled andragogiky* uvádí, že sleduje problémy s akreditacemi vysokoškolských studijních programů, s legislativou, nedostatečné zakotvení vzdělávání dospělých atd. Za příčinu těchto problémů vidí v nedostatečné informovanosti aktérů vzdělávání dospělých (Veteška, 2016, s. 57). Nemohla by právě tady být po ruce výrazná andragogická osobnost?

2. *Proč je třeba motivovat, dle andragoga, společnost ke studiu andragogiky, ke vzdělávání?*

Názory andragogů na podporu motivace ke vzdělávání nejsou jednoznačné. Část uvádí, že podpora ke studiu oboru andragogiky není třeba, potvrzují velký zájem o studium oboru andragogika. Motivace ke studiu a seberealizaci jsou vzájemně se doplňující součásti vzdělávání. Veteška ve své publikaci *Přehled andragogiky* definuje motivy dospělého člověka k celoživotnímu učení především jako občanskou a profesní potřebu. Dospělý člověk je vázán společností, ekonomickou situací a vědecko-technickým rozvojem. Cílem je výchova k autentické a zodpovědné orientaci k dobrému životu (Veteška, 2016, s. 72-73). Současná andragogika je primárně chápána jako příprava a podpora profesního života jednotlivce, což výpovědi potvrzují. Motivace ke vzdělávání vychází tedy z profesních požadavků. V pozadí vyslovených názorů zaznívá potřeba motivovat jednotlivce i

společnost naučit se být šťastný. Z výpovědí je zřejmá jakási nespokojenost společnosti navzdory dobré ekonomické a společenské situace země. Jde o nový potenciální úkol moderní andragogiky? Výpovědi neprokázali jednoznačnou převahu vnějších nebo vnitřních motivů vedoucích ke vzdělávání. Ať je motivace jakákoliv, vždy je pozitivní pro společnost. Vzdělání je znakem vyspělé společnosti. Společnost by dle většiny výpovědí měla klást důraz na seberealizaci a na realizaci svého osobního štěstí. Jaké motivační prostředky oslovují širší veřejnost? Odborníci komerčním prostředkům, např. motivačním knihám, nepřikládají relevantnost, ale považují je za možný „spouštěč“ zájmu ke vzdělávání.

3. Jakou důležitost andragog přikládá popularizaci oboru andragogika v širší veřejnosti?

Popularizaci oboru andragogika považují oslovení andragogové jednoznačně za velmi přínosnou. Vypovídají, že každý obor je třeba popularizovat. Popularizace znamená rozšíření obecného povědomí o oboru. Poskytuje informace široké veřejnosti o oboru, vzbuzuje zájem o vědecké obory obecně. Výpovědi preferují osobnost popularizátora vycházejícího z kvalitních teoretických základů. Popularizační andragogickou osobnost ve svém středu ale neidentifikují. Andragogické osobnosti a instituce jsou známé pouze v odborné obci. Informanti se s popularizátory-andragogy setkali až v průběhu studií a vědecké činnosti v oboru, tedy ne v pozici širší veřejnosti. Společnost propagátory, popularizátory z jiných oborů, včetně našich informantů, vítá. Jiné vědní obory a různá odvětví společenského, ekonomického, kulturního života těmito osobnostmi disponují. Znamenají důležitou složku jejich prezentace a jednoznačně se podílí na rozšiřování podvědomí do širší veřejnosti. Názory informantů potvrzují, že i pro ně jsou takové osobnosti zdrojem nových informací, postojů a poznatků. Andragogika by se jimi dle výpovědí inspirovat.

4. Jakou pozici dle andragogů zaujímá andragogika jako studijní a vědní obor?

Současná andragogika jako studijní obor zaujímá důležité postavení ve společnosti. Společenská, ekonomická sféra vnímá její široké uplatnění ve společnosti. Společnost vnímá vzdělávací potřeby a potřebu celoživotního vzdělávání, bohužel jak jsme prokázali, nespojuje si je s pojmy andragogika, andragogické myšlení apod. Studijní programy se snaží reagovat na potřeby vycházející z aktuálních požadavků společnosti. Výpovědi potvrzují, odborná obec pozorně sleduje vývoj společnosti a snaží se na něj připravit.

Specifikují nové úkoly andragogiky, identifikují nové cílové skupiny, hovoří o *ageingu*, zdůrazňují kultivaci osobnosti prostřednictvím sociální, kulturně-výchovné a občanské činnosti. Bohužel přesah vědy do praxe, navzdory prezentované důležitosti, zřejmě není dostatečný. Z praxe máme k dispozici jednu potvrzující výpověď, což je málo na to abychom mohli konfrontovat akademickou půdu a konkrétní vzdělávací programy a instituce. Z našeho výzkumu můžeme pouze konstatovat, že praxe a akademická půda spolu příliš nespolupracují. Dostatečným důkazem je již uvedená neznalost andragogických pojmů širší veřejností. Studijní obor andragogika je u zájemců o studium atraktivní, informanti hovoří o dobré uplatnitelnosti v praxi, hlavně z důvodu širokého záběru andragogiky.

5. Jakým způsobem by propagace ovlivnila postavení andragogiky v širší veřejnosti, pokud vůbec?

Výzkum zjistil, že prvořadým přínosem propagace by mohla být správná identifikace oboru andragogika ve společnosti. Aby si lidé uvědomili její specifickou úlohu ve vzdělávání dospělých. Popularizace by mohla poznamenat podporu vzdělávání, osobního rozvoje. Povědomí v širší společnosti by posílala postavení andragogiky ve společnosti. Ve výzkumu byl zmíněn nedostatečný zájem státních institucí o procesy ve vzdělávání dospělých. Pro studijní a vědní obor andragogika, dle vyjádření jednoho informantů, by mohla znamenat větší zájem kompetentních institucí při řešení problémů. Popularizací lze získat zviditelnění, přísun financí, pozornosti odborné i laické veřejnosti, ale i příliv kvalitních zájemců o obor. Popularizace oboru by měla souviset s osobností, která by uměla zaujmout širší veřejnost. Výzkum překvapivě se preferuje popularizaci oboru formou přímého kontaktu. Sami informanti, když uváděli příklad osobnosti, která je inspirovala, šlo o přímý kontakt. Samozřejmě nedošlo k vyloučení současných mediálních prostředků, internetu, sociálních sítí, vzdělávacích televizních pořadů. Každá forma propagace, založená na kvalitních základech je dobrá propagace.

Shrnutí výzkumu

Jak jsme předpokládali, andragogika a andragogické pojmy ve společnosti nejsou známé, navzdory etablovanému studijnímu a vědnímu oboru od v devadesátých let 20. století. Provedený kvalitativní výzkum považuje rozšíření obecného povědomí o oboru formou propagace za žádoucí. Snažili jsme se porozumět jednotlivým perspektivám aktérů výzkumu a podat co nejkomplexnější informace ke zkoumanému tématu. Naším

výzkumem jsme získali okomentovaný odborný náhled na současné povědomí o andragogice. Nalezené jevy a vzájemné souvislosti jsme zpracovali do paradigmatického modelu, který podává vysvětlení o vzájemných vztazích mezi povědomím o andragogice ve společnosti, motivací a propagací. Pro detailnější zmapování problematiky k danému tématu doporučujeme kvantitativní výzkum při zapojení právě participované širší veřejnosti. Tím by byly nalezeny konkrétnější procesy, jak se dlouhodobým problémem, vypořádat.

8 DISKUZE

Výsledky výzkumu přináší ucelenou informaci o absenci andragogických pojmů mezi širší veřejností. Je otázkou proč mladý, ale progresivně se vyvíjející obor s budoucností zanedbává účinnou složku sebe prezentace. V době komunikačních technologií by neměl být problém dobře směřovanou akcí v médiích zapůsobit na společnost. Informovat ji o svém zaměření, o svých možnostech, o svých cílech. Na základě základních informací o oboru může část společnosti pocítit hlubší zájem o andragogické myšlenky. Jde také o to, pochopit vzbuzený zájem ve správném kontextu. Informanti participující v našem výzkumu považují za důležitý předpoklad ke vzdělávání správnou motivaci. Martin Kopecký uvádí ve své publikaci *Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou*: „Růst rozsahu vzdělávání není primárně technickou či organizační otázkou. Ústřední je problém, proč a za jakými cíli by se lidé měli vzdělávat“ (Kopecký, 2013, s. 31). Právě identifikovatelnost andragogických myšlenek ve společnosti by měla pomoci vzdělávat se správným směrem, za správných pohnutek, se správnými cíli.

ZÁVĚR

V naší bakalářské práci jsme se zabývali *Významnými andragogickými osobnostmi v historii i současnosti*. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsme věnovali pozornost významným osobnostem v historii i v současnosti. Pohybovali jsme se v kontextu historicko-spoločenských událostí s cílem shrnout a vyzvednout andragogické osobnosti z toku jednotlivých etap vývoje lidstva. Podařilo se nám, zpracovat přehled vývoje od prvopočátků andragogického myšlení až po současnost. Vysvětlujeme, jaké společenské souvislosti podpořili vznik andragogických tendencí, a jejich význam pro etablování studijního a vědního oboru andragogika. Podrobně jsme se zabývali právě vstupem oboru na akademickou půdu v Československu. Současné andragogické osobnosti představujeme coby autory základních andragogických publikací. Součástí teoretické části je krátká prezentace všech českých a slovenských akademických pracovišť se studijními programy zaměřenými na vzdělávání dospělých, poskytujících zázemí pro akademickou a vědeckou činnost, výzkum, publikační činnost.

V rámci kvalitativního výzkumu jsme se zabývali otázkou, zda andragogové vnímají povědomí o andragogice v širší společnosti. Výzkum vyhodnotil neznalost pojmu andragogika, pokud jedinec přímo neparticipuje v oboru. Zainteresované osobnosti ve vzdělávání dospělých jak v ziskovém, tak i neziskovém sektoru, se zamýšleli nad možnostmi, formami a přínosem propagace andragogiky a andragogických myšlenek do širší společnosti. Výsledek výzkumu potvrdil, že potřeba vzdělávání dospělých v současnosti je neomezená bez ohledu na společenský statut jedince. Vzdělávací procesy dospělých probíhají bez toho, že by si širší veřejnost tyto aktivity spojovala s andragogikou. Současná andragogika v roli poskytovatele informací o oboru – propagátora – působí velmi pasivně. Jako věda a studijní obor působí ve společnosti uzavřeným dojmem. Závěry zjištěné v praktické části naznačují velký potenciál využití propagace pro prezentaci oboru andragogika v rámci širší veřejnosti. Propagace by pozitivně znamenala povědomí o studijním a vědním oboru, podpořila by správnou motivaci ke vzdělávání. Zviditelnění oboru by podpořilo možnost diskuzí o problémech ve vzdělávání dospělých. Jaká forma propagace by mohla pomoci oboru se otevřít veřejnosti, je podnětem pro možný vědecký výzkum.

Výzkum podává komplexní obraz dané problematiky. Již v teoretické části při zpracovávání historických jsme se potýkali s problémem najít informace o významných

andragogických osobnostech v dostupných publikacích. Současné osobnosti převážně nevyužívají neomezených možností sociálních a komunikačních technologií k prezentaci svých poznatků na poli andragogiky. Nové poznatky a studie o významných osobnostech, jejich aktivitách se objevují v bakalářských a diplomových pracích. Objevují se jako témata vědeckých konferencí. Tam se s nimi setká pouze odborná veřejnost, průnik za současných podmínek do širší společnosti není pravděpodobný.

V kapitole 4.1 uvádíme bariéry rozvoje andragogické vědy z roku 2012, absenci výrazných osobností a slabou osvětovou činnost. Výzkum potvrzuje setrvalý stav.

V pozadí celé naší práce stojí dospělý člověk s úkolem je být aktivní v oblasti, profesního, sociálního, kulturně-občanského života. Současnost je v dnešní době celkem náročná v požadavcích na jednotlivce i společnost. Právě andragogika, s cílem pomáhat dospělým lidem zprostředkovávat dovednosti, schopnosti a vědomosti stojí v pozadí. Naše společnost potřebuje vzdělané, inteligentní a pracovitě lidi, kteří mají zájem podílet se zvyšování úrovně společnosti. Andragogika si vyšším povědomím v širší společnosti posílí pozici ve společnosti. Andragogické osobnosti andragogice zasloužený status určitě získají.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.
- [2] BENEŠ, Milan. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-381-4.
- [3] BENEŠ, Milan. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-40-8.
- [4] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- [5] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
- [6] JOCHMAN, Vladimír a kol. *Andragogika: sborník z teoretického semináře k pojetí andragogika v Olomouci*. Univerzita Palackého Olomouc. 1993.
- [7] KAŠPÁRKOVÁ, Svatava. *Vliv sociálního programu Tomáše Bati a Jana Antonína Bati na vzdělanost zlínského regionu: historická tradice a současnost*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-195-9.
- [8] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vševýchova*. Přeložil Josef HENDRICH. V Praze: Státní nakladatelství, 1948.
- [9] KOPECKÝ, Martin. *Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou: politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-493-6.
- [10] KNOWLES, Malcolm Stephen. *The Modern practice of adult education*. NY. Association Press, New York. 1970. SNB 8096-1756-0.
- [11] PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-8086723-58-7.
- [12] PATOČKA, Jan, PALOUŠ, Radim. *Filosofie výchovy*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, STUDIA PAEDAGOGIKA č. 18, 1997. ISSN 0862-4461.
- [13] PLATÓN. *Ústava*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0347-1.

- [14] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.
- [15] PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5232-7.
- [16] ŠKODA, Kamil. *Kapitoly z dějin andragogiky*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-326-1.
- [17] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [18] TUREK, Ivan. *Didaktika*. Bratislava: Iura Edition, spol. r. o., 2008. ISBN 9780-8078-198-9.
- [19] VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 978-80-86723-74-7.
- [20] VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016, s. 234. ISBN 978-80-262-1026-9.
- [21] ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0051-4.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

[1] DOPITA, Miroslav a Jana POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ. *Poetika andragogiky Dušana Šimka*. In ACTA ANDRAGOGICA 6. Univerzita Komenského Bratislava: KOKA, s.r.o., Bratislava, 2018. ISBN 978-80-223-4587-397-3. Dostupné také z: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-pedagogiky-a-andragogiky/andragogika/veda/acta-andragogica/>

[2] CHROMOVÁ, Svetlana. *Přínos Pavla Pašku k formování moderní andragogiky*, In ACTA ANDRAGOGICA 6. Univerzita Komenského Bratislava: KOKA, s.r.o., Bratislava, 2018. ISBN 978-80-223-4587-397-3. Dostupné také z: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-pedagogiky-a-andragogiky/andragogika/veda/acta-andragogica/>

[3] ŠERÁK, Michal. *František Hyhlík a jeho přínos ke konstituování pedagogiky dospělých v Československu*. In ACTA ANDRAGOGICA 6. Univerzita Komenského Bratislava: KOKA, s.r.o., Bratislava, 2018. ISBN 978-80-223-4587-397-3. Dostupné také z: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-pedagogiky-a-andragogiky/andragogika/veda/acta-andragogica/>

[4] VETEŠKA, Jaroslav a Jarmila SALIVAROVÁ. *Analýza rozvoje andragogiky a praxe vzdělávání dospělých v České republice*. In ACTA ANDRAGOGICA 3. Univerzita Komenského Bratislava, 2013. ISBN 978-80-223-3369-6. Dostupné také z: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-pedagogiky-a-andragogiky/andragogika/veda/acta-andragogica/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

UK Univerzita Karlova

JAK Jan Amos Komenský

U18 Název Fakulty humanitních studií ve Zlíně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Pragmatický model, vlastní zdroj	68
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Označení informantů, vlastní zdroj.....	46
Tabulka 2 Délka rozhovorů, vlastní zdroj	47
Tabulka 3 Seznam kategorií,kódů, vlastní zdroj.....	50
Tabulka 4 Seznam kategorií, vlastní zdroj.....	51
Tabulka 5 Kategorie Andragogické celebrita, vlastní zdroj	51
Tabulka 6 Kategorie Vědomá nevědomost, vlastní zdroj.....	54
Tabulka 7 Kategorie Motivace ke vzdělávání, vlastní zdroj	57
Tabulka 8 Kategorie Přesah vědy do praxe, vlastní zdroj	60
Tabulka 9 Kategorie Propagace, vlastní zdroj	64

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE LITERATURY

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

PŘÍLOHA P III: SEZNAM ANDRAGOGICKÝCH PRACOVÍŠŤ

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE LITERATURY

Andragogika, 2. aktualizované a rozšířené vydání

Kniha podává komplexní přehled o studijním a samostatném vědním oboru Andragogika. Dotýká se problematiky všech teoretických i aplikovaných andragogických disciplín. Představuje andragogiku jako vědu zaměřenou na praxi, s cílem stát se nedílnou součástí podnikové kultury.

BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.

Andragogický výzkum

Publikace nám pomáhá zmapování domácí i zahraniční situace v andragogickém výzkumu. Specifikuje nutnost rozpoznání andragogické reality a potom teprve stanovení vhodné výzkumné metody

PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum.* Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5232-7.

Andragogika, sborník z teoretického semináře k pojetí andragogika v Olomouci

Sborník obsahující příspěvky z hodnotícího semináře, krátce po založení studijního oboru na UP v Olomouci. Příspěvky se zabývaly aktuálními problémy nově založeného studijního programu. Příspěvatelé byli tehdejší osobnosti andragogiky, spolupracující na etablování oboru andragogika.

JOCHMAN, Vladimír a kol, *Andragogika: sborník z teoretického semináře k pojetí andragogika v Olomouci.* Univerzita Palackého Olomouc. 1993.

Andragogický slovník představuje cenný zdroj vymezení odborných termínů a pojmů obecné andragogiky a souvisejících příbuzných disciplín. Publikace má přesně danou strukturu. Autoři u každého termínu podávají stručný výklad významu, včetně bibliografického údaje zdroje. Publikace pojmů související se vzděláváním dospělých patří k základním zdrojům orientace v oboru.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

Didaktika dospělých seznamuje s vyučovacím procesem vzdělávání dospělých. Vysvětluje historické souvislosti vzniku didaktiky dospělých. Zabývá se vysvětlením základních pojmů, vyučovacím procesem ve vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního učení. Autorka klade důraz na osobnost vzdělavatele dospělých a specifika vzdělávání dospělých. Kniha nabízí podrobně rozpracovaný didaktický proces, organizaci výuky, výukové metody, včetně modelových situací.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0051-4.

Didaktika

Autor ve své publikaci popisuje didaktické procesy, vymezuje osobnost žáka i učitele. Poměrně nová publikace je cenným zdrojem inovativních postupů a koncepcí. Klade důraz na rozvoj žáka v globalizované informační společnosti. Čtenatel si může míru pochopení získaných informací ověřit pomocí autodidaktických testů.

TUREK, Ivan. *Didaktika*. Bratislava: Iura Edition, spol. r. o., 2008. ISBN 9780-8078-198-9.

Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského

Publikace vnáší orientaci čtenáře do problematiky výchovy a vzdělávání dospělých v dané historické éře. Jednotlivé kapitoly podávají podrobné informace o významných historických osobnostech. Vznikající myšlenky propagující vzdělávání dospělých jsou autorkou předkládány v kontextu společensko-hospodářských souvislostí.

VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 978-80-86723-74-7.

Metody pedagogického výzkumu

Autor popisuje ve své publikaci vědecký výzkum v pedagogice. Autor podrobně vysvětluje metody kvantitativního výzkumu, včetně praktických příkladů s výpočty. Kvalitativnímu výzkumu se věnuje pouze okrajově, spíše vysvětluje rozdíly mezi jednotlivými přístupy.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

Filosofie výchovy

Úvaha o významu filozofie a jejím průniku do výchovy a pedagogiky. Autor vychází z podstaty Platónova trojúhelníku. Jistota jedince musí být ohrožena, v tom okamžiku

dostává jeho život nový horizont. Patočka tento popisuje proces jako základní smysl života, jehož podstatou je vzdělávání.

PATOČKA, Jan, PALOUŠ, Radim. *Filosofie výchovy*, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, STUDIA PAEDAGOGIKA č. 18, 1997. ISSN 0862-4461.

Kvalitativní výzkum

Autor podrobně seznamuje potencionální výzkumníky pedagogických věd se základními přístupy kvalitativního výzkumu s historií, školami a teoriemi výzkumu. Autor předkládá metodologii kvalitativního výzkumu s podrobnými návody a praktickými příklady.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Idea vzdělávání v dnešní společnosti

Sborník přednášek Milana Beneše a jeho kolegů andragogů, ve kterém kolektiv vysvětluje pojmy vzdělání a vzdělávání s filozofickým a sociologickým podtextem.

BENEŠ, Milan. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-40-8.

Kapitoly z dějin Andragogiky

Autor podává komplexní přehled o osobnostech zdůvodňujících potřebu vzdělávání dospělých. Publikace zachycuje rozvíjející se teorie od dob Komenského, přes osvícenství, revoluční rok 1848, období světových válek až do roku 1990. Škoda předkládá podrobné líčení postupného utváření názorových tendencí vedoucí k současnému postavení Andragogiky.

ŠKODA, Kamil. *Kapitoly z dějin andragogiky*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-326-1.

Přehled Andragogiky, úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých

Veteška shrnuje ve své publikaci dosavadní poznatky o vzniku a vývoji andragogické vědy v mezinárodním kontextu. Seznamuje s andragogickou terminologií, předkládá základní paradigmaty vzdělávání dospělých. Věnuje se vymezení androdidaktiky, předkládá poznatky andragogického výzkumu a metodologie.

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016, s. 234. ISBN 978-80-262-1026-9.

Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách

Jde o podrobný návod jak prakticky provádět kvalitativní výzkum. Autoři předkládají čtenáři metodologická východiska kvalitativního výzkumu, která popisují celý proces výzkumu. V druhé části knihy uvádí podrobné praktické zpracování čtyř studií.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

The Modern practice of adult education

Publikace předního amerického sociologa o vzdělávání dospělé populace.

KNOWLES, Malcolm Stephen. *The Modern practice of adult education*. NY. Association Press, New York. 1970. SNB 8096-1756-0.

Úvod do andragogiky

Autor ve své knize popisuje stav andragogiky - studijního i vědního oboru. Zabývá se základními pojmy, definuje základní směry vzdělávání dospělých. Nastiňuje vývoj andragogiky a andragogického myšlení. Jde o podrobný náhled do problematiky oboru v kontextu celospolečenského dění.

BENEŠ, Milan. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-381-4.

Ústava

Sokrates formou dialogu s druhy předkládá společnosti Platónův názor, že by stát měli řídit filozofové uskutečňující dokonalou spravedlnost. Stěžejní dílo antické literatury obsahuje text *Podobenství o jeskyni*, popisující přesah lidského poznání.

PLATÓN. *Ústava*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0347-1.

Vševýchova

Jan Amos Komenský vysvětluje potřebu vzdělání pro všechny a ve všech věkových kategoriích. Cílem této myšlenky je prožít plnohodnotný život. Nyní můžeme jen konstatovat nadčasovost díla JAK.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vševýchova*. Přeložil Josef HENDRICH. V Praze: Státní nakladatelství, 1948.

Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou: politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu.

Publikace popisuje současný fenomén vzdělávání dospělých v kontextu politicko-ekonomického světa. Autor se kriticky zamýšlí nad tím, jaká alternativa vzdělávání je důležitá pro jedince, pro společnost. Jak jeho rozhodnutí ovlivňují okolní intervence a do jaké míry jsou dobrovolné.

KOPECKÝ, Martin. *Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou: politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-493-6.

Vliv sociálního programu Tomáše Bati a Jana Antonína Bati na vzdělanost zlínského regionu: historická tradice a současnost

Publikace inspirovaná bakalářskými a diplomovými pracemi studentů FHS UTB ve Zlíně. Snahou této publikace je dostat do podvědomí společnosti odkaz Tomáše Bati a Jana Antonína Bati v oblasti sociální politiky. Baťovy aktivity se týkaly sportu, kultury, bydlení, zdravotnictví a vzdělávání. Vzdělávací instituce kladly důraz na systematické vzdělávání a rozvoj zaměstnanců.

KAŠPÁRKOVÁ, Svatava. *Vliv sociálního programu Tomáše Bati a Jana Antonína Bati na vzdělanost zlínského regionu: historická tradice a současnost*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-195-9.

Základy andragogiky

Publikace autorů tvoří základní studijní materiál pro studenty andragogiky. Autoři představují andragogiku od nejzákladnějších pojmů, popisují okrajově historický vývoj v společensko-ekonomickém kontextu, zabývá se teorií i praxí, zodpovídá na základní otázky andragogiky, předkládá osobnostní profily andragoga, řeší vzdělávací cíle, kvalifikace a kompetence.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-8086723-58-7.

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Andragogika: vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty učení se dospělých. Existují rozdílné koncepce andragogiky. V našem pojetí je andragogika specifická součástí věd o výchově, vzdělání a vyučování.

Andragog: Univerzální didaktik tzn., měl by disponovat schopností zpracovat, realizovat a evaluovat vzdělávací program. Zároveň za podstatnou část andragogické práce považuje posouzení zájmu a schopnosti vzdělávajících se jednotlivců a skupin.

Andragogická teorie: zachycuje celou lidskou civilizaci, její tradice, zvyky, hodnoty...Soustředí se na potřeby vzdělávání v daném historicko-spoločenském období. Vytvářené teorie zasahují do různých disciplín a pomáhají měnit edukační realitu dospělých. Hlavním motivem současného andragogického myšlení je efektivní řešení problémů jedince.

Dospělost: se rozlišuje hranicí osmnácti z právního hlediska. Z psychologického a biologického hlediska jde o období vrcholu zrání jedince. Dospělost považujeme za období životní stabilizace.

Filozofie: věda zkoumající základní vztahy mezi člověkem a světem, člověkem a přírodou, ontologií (bytím) a gnoseologií (poznáváním). Může být považována za součást etiky.

Osobnost: komplexní a relativně stabilní systém psychických a tělesných vlastností jednotlivce, který funguje jako celek a projevuje se v reakcích na různé podněty a situace, v interakci s jinými subjekty.

Pedagogika:

1. Věda zabývající se zkoumáním jevů a procesů vzdělávání v různých oblastech života společnosti. Není tedy jen omezena na vzdělávání ve školských institucích a jen na populaci dětí a mládeže. V současnosti je pedagogika rozvětvena do více než dvaceti disciplín.

2. Pedagogika je zároveň obor studia na středních, vyšších a vysokých školách, je také součástí studia andragogiky na vysokých a vyšších odborných školách.

Výchova: Cílevědomý a záměrný proces, který umožňuje změnu a rozvoj jedince v souladu s jeho potřebami, individuálními dispozicemi, sociálními vztahy.

Vzdělání: Vzdelání obsahuje určitý moment antiulitarismu, kritické distance, nároku na seberealizaci a reflexní postoje. Diskuze o vzdělání je tedy vždy i diskuzí s filozofickým rozměrem.

Vzdělávání dospělých: Synonymum pojmu andragogika, dále jej považujeme za vzdělávací proces, realizovaný dospělými formou formálního i neformálního vzdělávání po celý život.

PŘÍLOHA P III: SEZNAM ANDRAGOGICKÝCH PRACOVÍŠŤ

Filozofická fakulta UK, Praha.

obor: Andragogika a personální řízení

Pedagogická fakulta UK, Praha

obor: Andragogika a management vzdělávání

Filozofická fakulta MP, Brno

obor: Speciální andragogika

Filozofická fakulta UP, Olomouc

obor: Andragogika, Andragogika v profilaci na personální management

Pedagogická fakulta OU, Ostrava

obor: Andragogika

Fakulta humanitních studií UTB, Zlín

obor: Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře

Fakulta veřejných politik SLU, Opava

obor: Edukační péče o seniory

Univerzita Jana Amose Komenského, Praha – Centrum andragogických studií

obor: Vzdělávání dospělých, Andragogika

Univerzita Komenského, Bratislava

obor: Andragogika

Prešovská univerzita, Prešov

obor: Andragogika

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

obor: Andragogika

Pedagogická fakulta Univerzity Konstatina Filozofa, Nitra

obor: Andragogika

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

32 V: Tak to Vás pošíšim, protožepři psaní teoretické části tak česko-
33 slovenskou část označenou jako Československo, v podstatě
34 doposud. Myslíte si, že pojmy jako andragogika, andragogické
35 myšlení mají své místo v povědomí laické veřejnosti? Spojuje si
36 veřejnost tyto pojmy se vzděláváním dospělých?

37 I: Promiňte, v odpovědi na tuto otázku budu velmi stručný, ne. Mám
38 takový pocit. **Moje zkušenosti to jednoznačně dokumentují, že ta**
39 **vědecká rovina, to vědecké uchopení teorie edukace dospělých a**
40 **tím pádem tvorba andragogické koncepce byla velmi důležitá**
41 **pro vědu jako takovou, aby se etablovala. Na druhé straně, ve**
42 **vztahu k veřejnosti se dosud nepodařilo najít nějaký průnik**
43 **vnímání veřejnosti a vnímání té vědecké komunity. Opakuji**
44 **odpověď, myslím si, že ne.**

45 V: Vnímáte to tak všichni, kdo se dotykáme oboru, že okolí vůbec
46 neví o čem to je, a proč to studuji.

47 I: Jedna z prvních otázek, protože učím v prvních ročnících je:
48 **zda tuší, na jaký obor se přihlásit, ti uchazeči? A musím říct, že**
49 **ne všichni tuší, co budou studovat. Ale není to zas až takový**
50 **problém (smích).**

51 V: Vybaví si, dle Vašeho názoru, laik nějaké jméno andragogické
52 osobnosti?

53 I: **Pokud se v rodinném nebo pracovním prostředí nesečkali**
54 **s konkrétními metodickými materiály, ve kterých autoři mohli**
55 **být už vzpomenuté osobnosti, tak moje odpověď je opět ne.**

56 V: Považujete za důležitou popularizaci oboru andragogika? Bylo by
57 přínosné propagovat
58 andragogiku jako studijní obor?

59 I: Bezpochyby. Jedna z definic andragogiky zní, že to není jen
60 vědní obor, nebo samostatná věda, ale i studijní obor.

61 **Propagační funkce andragogiky tzn. orientace na přípravu**
62 **profesionálů v oblasti edukace dospělých má určité i svůj**

komunikační handicap

komunikační handicap

neznalost

přínos popularizace

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU

V: Jsem studentkou 3. ročníku oboru Andragogika jmenuji se Marcela Křížková. Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila téma Významné andragogické osobnosti v historii i současnosti. Vedoucím práce je doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc. A ta práce se týká takového nějakého závěru: Jak vnímají andragogové přínos popularizace vzdělávání? Jinými slovy chceme zjistit, názor andragogů na postavení andragogiky v širší - laické společnosti, a zda by bylo přínosné andragogiku popularizovat.

Dovoluji si Vás oslovit s prosbou o Vaše vyjádření k tématu - krátký rozhovor trvající cca 30 min. Rozhovor se uskuteční pouze s Vaším souhlasem, a pokud budete souhlasit s pořizováním zvukového záznamu. Souhlasíte tedy?

I: Ano

V: Děkuji

V: Začnu první otázkou. Když se řekne česká nebo slovenská andragogika, která osobnost se Vám vybaví jako první? Proč?

I: Já začnu možná trochu jinak. Já jsem vstoupil na andragogickou půdu v období, kdy základy moderní andragogiky byly etablované v česko-slovenské velmi úzké spolupráci. Proto doteď vnímám osobnosti a samotnou andragogiku v našem regionu jako česko-slovenskou. Pokud mám konkrétně odpovědět na vaši otázku, tak potom právě v té spolupráci mě napadá jméno docent Beneš. Jako významný, podle mě, z hlediska teoretické roviny jako nejvýznamnější odborník v České republice. Ale pokud se řekne docent Beneš, jedním dechem musím dodat profesorka Prusáková. Mám takový pocit, že tyto dvě osobnosti spolu s profesorem Šimkem a případně dalšími významnými andragogy na Slovensku, tzn. spolu s paní docentkou Čornaničovou, profesorem Perháscim, nebo doktorem Palánem. Respektive s docentem Jochmanem, určitě stáli při vzniku nové koncepce andragogické teorie.

V: Tak to Vás potěším, protože při psaní teoretické části tak česko-slovenskou část označenou jako Československo, v podstatě doposud. Myslíte si, že pojmy jako andragogika, andragogické myšlení mají své místo v povědomí laické veřejnosti? Spojuje si veřejnost tyto pojmy se vzděláváním dospělých?

I: Promiňte, v odpovědi na tuto otázku budu velmi stručný, ne. Mám takový pocit. Moje zkušenosti to jednoznačně dokumentují, že ta vědecká rovina, to vědecké uchopení teorie edukace dospělých a tím pádem tvorba andragogické koncepce byla velmi důležitá pro vědu jako takovou, aby se etablovala. Na druhé straně, ve vztahu k veřejnosti se dosud nepodařilo najít nějaký průnik vnímání veřejnosti a vnímání té vědecké komunity. Opakuji odpověď, myslím si, že ne.

V: Vnímáme to tak všichni, kdo se dotýkáme oboru, že okolí vůbec neví o čem to je, a proč to studuji.

I: Jedna z prvních otázek, protože učím v prvních ročnících je: zda tuší, na jaký obor se přihlásili, ti uchazeči? A musím říct, že ne všichni tuší, co budou studovat. Ale není to zas až takový problém (smích).

V: Vybaví si, dle Vašeho názoru, laik nějaké jméno andragogické osobnosti?

I: Pokud se v rodinném nebo pracovním prostředí nesetkali s konkrétními metodickými materiály, ve kterých autoři mohli být už vzpomenuté osobnosti, tak moje odpověď je opět ne.

V: Považujete za důležitou popularizaci oboru andragogika? Bylo by přínosné propagovat andragogiku jako studijní obor?

I: Bezpochyby. Jedna z definic andragogiky zní, že to není jen vědní obor, nebo samostatná věda, ale i studijní obor. Propeduická funkce andragogiky tzn, orientace na přípravu profesionálů v oblasti edukace dospělých má určitě i svůj marketingový rozměr. Pokud se nepodaří oslovit relevantní veřejnost z řad studentů prezenčního i kombinovaného studia, tak nebudeme mít prostor na to, abychom připravovali profesionály na akademické půdě.

V: Domníváte se, že mezi současnou odbornou veřejností je, nebo měla by být osobnost popularizující vzdělávání dospělých? Např. jako je Tomáš Sedláček v ekonomii, který ekonomickou realitu přibližuje laikům?

I: Myslím, že ano. Že je potřebné dát o sobě vědět i tímto směrem. Dokonce bych mohl uvést příklad v České republice, kde se tímto směrem výrazně pustil doktor Langer. Tomáš Langer je, myslím, momentálně takovým představitelem andragogické teorie i praxe. Je spojujícím článkem, který prostřednictvím svých aktivit, publikačních, nebo i osobních

vystoupení, organizačorské činnosti, se výrazně angažuje v tom, aby širší veřejnost věděla a rozpoznala význam edukace dospělých. S tím je asi spojená i oblast teorie andragogiky.

V: Pokládáte, že je přínosnější více popularizovat studium oboru andragogika nebo realizovat vzdělávání dospělých - uspokojení subjektivní potřeby jedince?

I: Myslím si, že se to nedá od sebe oddělit. Jak máme připravovat...Vrátím se k předcházející otázce. Jestli máme připravovat... pokud naším cílem je kvalitní praxe, která se samozřejmě opírá o kvalitní teoretický program, tak je nevyhnutné oslovit i veřejnost. Tzn. přes konkrétní edukační aktivity, které potom zpětně ovlivňují i kvalitu samotného studijního oboru. Vnímám to jako spojitě nádoby. Nedokážu odpovědět co je důležitější.

V: Dokážete si představit, že by taková osobnost motivovala společnost k celoživotnímu vzdělávání, ať už profesnímu, zájmovému nebo občanskému. Pokud ano, zvýšila by se tím dle Vás úroveň společnosti?

I: Začnu od konce, každopádně. Jsem přesvědčený o tom, že úroveň společnosti je přímo determinovaná úrovní vzdělání. Pro mě společnost není neutrální pojem. Pro mě společnost jsou lidé a logicky mně z toho vyplývá, že jakékoli vzdělávací aktivity, pokud mají svou základní kvalitu přispívají k zvýšení úrovně společnosti. Tedy přes rozvoj osobnosti. No a teď mně připomeňte první část otázky.

V: Jestli si dokážete si představit, že by taková osobnost motivovala společnost k celoživotnímu vzdělávání, ať už profesnímu, zájmovému nebo občanskému.

I: Narážím na pojem společnost. Jestli se tím myslí nějaký vládní sektor, ministerstvo, rozhodné orgány, nebo nějaká pospolitost lidí...

V: Myslím pospolitost lidí, veřejnost, širší veřejnost lidí.

I: Dostáváme se k základní otázce motivace. Oslovení, jakože andragogika, andragogické procesy mají jednoznačně potenciál pomoc řešit problémy dospělé populace, tak si myslím, že popularizátor, jeho činnost by mohl být přínosem.

V: Knihy zabývající se motivací, úspěchem, osobnostním rozvojem, nastavením mysli, uvádím příklad Konec prokrastinace je to knížka, která byla nominovaná na cenu Český bestseller za rok 2013 a zabývá se odborně popularizační tematikou motivací...Jsou komerčně velmi úspěšné. Pokládáte je za relevantní v oblasti andragogiky? Přispívají dle Vás k popularizaci oboru, nebo obecně vzdělávání dospělých?

I: Odpovím tak, jak to říkám svým studentům. Vždy je potřebné zvážit, jaký zdroj, nebo na co daný zdroj používáme. Bohužel musím říct, že doba, která přeje komerci, přinesla na knižní trh několik publikací, které mají „design“ nějakých andragogických úvah. Po prostudování, nebo ten, kdo se tomu věnuje, velmi rychle zjistí, že se seriózní andragogickou teorií nemá nic společné. Na druhé straně si dokážu představit, že někoho oslovují. Jen obávám se, že pokud někoho osloví nekvalitní publikace, i když je komerčně úspěšná, a na základě takového oslovení se ten člověk dostane do konkrétní a velmi seriózní andragogické přípravy, např. začínající lektor. A zjistí obrovský rozpor mezi tím, co je deklarované v takové populární komerčně úspěšné publikaci a co je naopak obsahem seriózní andragogické přípravy, tak to může působit poměrně demotivačně. Na druhé straně si dokážu představit, že renomovaný andragog je autorem takové publikace, která nemá vědecký, nebo čistě vědecký charakter, ale má populárně naučný charakter.

V: Že může být určena širší veřejnosti

I: To je záležitost stylu a cílové skupině, které je určena. To si dokážu představit. Ale jak jste uvedla ten příklad, já tu publikaci neznám, promiňte. Opravdu, jen něco „odpublikovat“ a udělat z toho dobrý marketingový tah, bez ohledu na to, jestli to má nebo nemá nějakou vědeckou hodnotu. Ta věda nemusí být v těžkých teoriích: Může mít aplikační charakter. Může se týkat metod, cílových skupin práce lektora, atd. Podle mě to musí být vždy postavené na pevných teoretických základech.

V: Tím, že je to bestseller neznamena, že je to kvalitní odborná literatura.

I: To neznamena.

V: V jaké oblasti andragogiky (profesní, sociální, kulturní) považujete absolventa andragogiky za nejpotřebnějšího?

I: Standardně se v postkomunistických zemích, nebo v transformujících se ekonomikách, jako je slovenské, české prostředí, visegradský prostor je úplně přirozené, že největší zájem je o ty andragogické procesy, které řeší problémy související s výkonem profese, andragogické aktivity. Mám však pocit, že s rozvojem občanské společnosti, i když si myslím, že u nás je ta občanská společnost v plenkách. A postupným etablováním se nějaké reálné představy o životním stylu, bude, a zkušenosti z rozvinutých ekonomik stabilizovaných zemí to jednoznačně dokumentují. Jakýsi přesun pozornosti z profesní andragogiky na kulturně- andragogické, respektive na sociálně-andragogické procesy. Souvisí bezprostředně s životním stylem člověka, s jeho osobním pocitem štěstí,

uspokojením, seberozvojem, atd. Se seberealizací. Určitě to nebude znamenat nějakou negaci profesně-andragogických aktivit. Já si myslím, že z podstaty věci vzdělávání v prostředí práce asi bude vždy hrát prim a bude to ta nejtradičnější andragogická parketa, která do budoucna v horizontu deseti let. Zajímavou oblastí působení, pokud ji chceme počítat do andragogické oblasti je age-management, a v našem případě se zaměřením na seniorworkers tzn, starších zaměstnanců. Tak se dostáváme do geragogické problematice. Tzn. edukace seniorů, tam vidím obrovský potenciál.

V: K této otázce jste mě inspiroval, že jsem si našla sborník Acta Andragogika, právě p. Beneš něco naznačuje k profesní andragogice, že té profesní je už příliš. Že by se měla trochu rozprostrít do kulturní, sociální, občanské.

I: V situaci, kdy většina populace, dospělé populace zvažuje výdaje. To znamená, že nemá otevřený účet. Tak pokud se rozhoduje, kde věnovat čas, energii a peníze, tak se rozhodne, a má to souvislost se vzděláním, tak se rozhodne pro takové vzdělávání, od kterého čeká bezprostřední hmatelný profit. Nějaký benefit, a ten se nejrychleji projeví v práci. Tzn, stabilizace na trhu práce, pracovní postup, anebo zvýšení šance na získání nějaké práce. A to jsme dovedli do profesní andragogiky. Pokud se bude upevňovat ekonomická stabilizace obyvatelstva, myslím si, že přijdou na řadu stále víc ta témata, která jsem říkal seberealizace, životního stylu atd...

V: Přednášíte, prezentujete své poznatky jinde než na akademické půdě, např. v podnikovém vzdělávání, v personálních agenturách, ve firmách?

I: Ne, moje profilace je do oblasti kulturní andragogiky. Tzn, že se nedostávám na tuto půdu. Ale pokud bych měl mluvit o nějaké jiné oblasti, tak se snažím být, v pokud je to možné v aktivním kontaktu s profesními sdruženími a odbornými organizacemi, profesními organizacemi, které se věnují kulturně-osvětové činnosti. Na Slovensku je to Asociace kulturně-osvětových institucí. Tedy v této oblasti. Profesní andragogika není můj obor.

V: Považujete za důležitý přesah vědecké činnosti do praxe?

I: Bezpochyby. Praxe má vždy velmi inspirativní rozměr. Koneckonců se postavila na úroveň významu teorie. Tak ta teorie nesmí být samoúčelová. Ona musí čerpat podněty z praxe. Andragogika vznikla jako věda, která je bezprostředně spojená s praxí, jako odezva na potřeby praxe. Ale ta teorie musí na druhé straně mít svoje poznatky zpracované v podobě vědeckých teorií. Zpracovat tak, aby byly inplikovatelné i pro zkvalitnění praxe.

To je instrukční funkce andragogiky, která směřuje do zkvalitnění konkrétní vědecké andragogiky.

V: Ovlivnila by popularizace vzdělávání cíle současné andragogiky?

I: Ne, myslím si, že ne. Spíš by to mělo jít naopak. Andragogika svojí kvalitní činností má umět definovat, i do budoucna. Tzn, když vezmeme nějaké seriózní odhady vývoje v oblasti edukace dospělých, nazveme je prognózy. Na základě seriózní teoretické práce by andragogika měla umět stanovit nějaké cíle, ke které by měl tento proces a tedy i teorie směřovat. A následně by potom měly následně získat odezvu v praxi. Nedokážu si představit opačný nějaký... Že reálné potřeby praxe, neverifikovatelné, by nějak ovlivnily teoretické andragogické vědecké koncepty. My musíme napřed ověřit, jestli ty potřeby jsou skutečně reálné, jestli se týkají relevantní skupiny nějaké populace dospělých, nebo je to jenom nějaká krátkodobá záležitost, která má módní charakter. Tím pádem nemá dlouhého trvání, nebo je to nějaký pseudoprobém, který vyžaduje jiné než vědecké řešení.

V: Jaká forma popularizace je podle Vás nejúčinnější? (televize, internet, přednášky, tisk)

I: Bezpochyby přímý kontakt. Přímý kontakt. A tady bych viděl opět význam různých profesních sdružení v Čechách a na Slovensku - Asociace institucí vzdělávání dospělých - AIVD. Nebo další profesní sdružení, které připravují lektory. To je možná ten první krok. Následně dobře, kvalitně připravení lektori s dobrým andragogickým teoretickým základem, samozřejmě s rozvinutými kompetencemi. Působí v konkrétní andragogické praxi. Těmito dvěma kroky si dokážu představit, jak andragogika proniká do povědomí širší veřejnosti.

V: Poslední subjektivní otázka: můžete uvést příklad „Vaší osobnosti“ z jakéhokoliv oboru, která Vás nějakým způsobem inspiruje, nebo by mohla být nějakým způsobem příkladem pro andragogického popularizačního člověka.

I: Moje vzory, ptáte se na moje vzory? Určitě, když jsem vstupoval na půdu andragogiky, měl jsem tu čest a štěstí a spolupracovat s paní profesorkou Prusákovou. Můj koncept a můj pohled byl výrazně formovaný v diskuzích s ní. Potom jsem se rychle dostal do československé andragogické komunity. Našel jsem tam hodně takových zajímavých lidí, kteří nezůstávali jen v té teoretické rovině, ale uměli celkem pragmaticky a srozumitelnou formou interpretovat problémy které jsou. Možná, když hovoříme o popularizaci, tak bych vzpomněl, že tento dar měl asi doktor Palán. Já jsem byl vícekrát na jeho vystoupení. Přiznám se, způsob jeho komunikace se širší odbornou, nazvěme to i laickou andragogickou veřejností, s lektory, mě vždy velmi oslovoval. On měl ten dar řeči, a i jeho

publikace jsou tak populární, protože jsou čtivé. Když jsme v České republice, podobný styl i způsob komunikace má doktor Šerák z Karlovy univerzity v Praze. Ale víte, ptáte se na vzory a já jsem se dostal na velmi tenký led inumerace. A někoho nevzpomenout...(...)

V: Bojíte se, že na někoho zapomenete. (...)

I: Vždycky na někoho zapomenete.

V: A z jiného oboru, klidně umělec, nebo sportovec, z jiného vědního oboru.

I: Ptáte se člověka, který výrazně překročil padesátý rok svého života, kdyby jste se mě ptala před pětadvaceti lety, tak bych asi uměl vyprávět o nějakých vzorech. Nemám (...)

V: Nemyslím vzor jako takový, ale kdo plní funkci propagátora oboru, v jakémkoliv.

I: Aha, najdou se, určitě. I na Slovensku máme ekonomy, makroekonomiky..., kteří dokáží mluvit. Ale teď si opravdu nevzpomenu na jméno. Ale mám pár lidí, které si rád poslechnu, podívám se na ně v televizi. Nevím.

V: Prostor pro doplnění/upřesnění k danému tématu.

I: Já pevně věřím, že andragogika, ať se název v budoucnosti, třeba z marketingových důvodů upraví jakkoliv. Já si myslím, že andragogický koncept je celkem dobrý. Jen uvědomuji si ten komunikační handicap tohoto označení. Já si myslím, že má perspektivu a koneckonců je absolutně jasné, že nejen v národním i v nadnárodním rozměru je ten proces celoživotního učení a edukace dospělých absolutní nevyhnutelností. Jak ze sociálního pohledu, tak i z jiných důvodů (...).

I: Děkuji za rozhovor

